

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

Факультет дошкільної педагогіки та психології
Кафедра дошкільної педагогіки

Кваліфікаційна робота магістра

РОЗВИТОК ПАМ'ЯТІ У ДІТЕЙ 4-5 РОКІВ ЗА ДОПОМОГОЮ
ТЕАТРАЛІЗОВАНИХ ІГОР

Виконала: здобувачка
освітнього ступеня магістра
денної форми навчання
ОПП «Дошкільна освіта. Практична
психологія в закладах дошкільної освіти»
спеціальності: 012 Дошкільна освіта
Гурко Єлизавета Євгенівна

Науковий керівник:
доктор психологічних наук, професор
Булгакова Олена Юріївна

Одеса – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПАМ'ЯТІ У ДІТЕЙ ВІКОМ 4-5 РОКІВ У ВИГЛЯДІ ТЕАТРАЛІЗОВАНИХ ІГОР	7
1.1 Особливості розвитку пам'яті дітей дошкільного віку 4-5 років	7
1.2 Театралізована гра як засіб розвитку пам'яті у дітей 4-5 років.....	16
Висновки до першого розділу	23
РОЗДІЛ 2 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З РОЗВИТКУ ПАМ'ЯТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 4-5 РОКІВ У ВИГЛЯДІ ТЕАТРАЛІЗОВАНИХ ІГОР	27
2.1 Виявлення рівня розвитку пам'яті дітей дошкільного віку 4-5 років	27
2.2 Зміст роботи з розвитку пам'яті дітей дошкільного віку 4-5 років у вигляді театралізованих ігор.....	39
2.3 Динаміка рівня розвитку пам'яті у дітей 4-5 років	48
Висновки до другого розділу	56
ВИСНОВОК	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	62
ДОДАТКИ	66

ВСТУП

Актуальність дослідження на соціально-педагогічному рівні підтверджується і цільовими орієнтирами освіти, що вказують на необхідність розвитку пам'яті у дошкільнят та пошуком психолого-педагогічних засобів реалізації цього процесу.

«Пам'ять – одна з найважливіших та вищих психічних функцій людини. Вона є основою розвитку початкових навичок у досвіді дитини: мови, емоцій, мислення та рухових здібностей» [3].

Пам'ять – це основа будь-якого навчання, необхідна передумова будь-якої творчої діяльності: оволодіння мовою, засвоєння знань про навколишній світ, залучення до світу людської культури, оволодіння нормами поведінки. Постійне розширення кругозору, зміна та ускладнення діяльності та комунікації з дорослими та однолітками призводять як до кількісних, так і до глибоких якісних перетворень пам'яті дитини.

Одним із засобів розвитку пам'яті дітей вважається театралізована гра. Такий метод дозволяє скоригувати порушення емоційної сфери, почуття страху та тривожності у дитячому віці. За допомогою гри можна простою мовою пояснити дитині правила та норми поведінки у суспільстві, організувати комунікацію [2].

Соціально-педагогічне значення театралізованої гри обумовлено тим, що вона навчає, виховує, попереджає, вчить, спонукає до діяльності. При цьому формуються всі сенсорні системи дитини: зір, слух, нюх, дотик, просторові та моторні механізми.

Також актуальність дослідження продиктована тим, що за існуючої проблеми розвитку пам'яті у дітей 4-5 років, залишаються недостатньо досліджені умови її розвитку.

Варто зазначити, що пам'ять є предметом дослідження у багатьох вчених, які по-різному пояснювали її структуру, генез, взаємодію з іншими психічними

функціями (І. Бех, І. Біла, А. Богуш, Т. Дуткевич, В. Котляр, Т. Поніманська та інші).

Гра є одним із доступних дитині способів переробки вражень та виразів знань та емоцій. Театралізовані ігри є одним із видів ігор, які ефективні при соціалізації дитини в процесі осмислення морального підтексту літературного чи фольклорного твору. Такі ігри мають колективний характер, що створює сприятливі умови для розвитку почуття партнерства та освоєння способів взаємодії. Значення театралізованої гри велике також для мовного розвитку (вдосконалення діалогів і монологів, освоєння виразності мови) [36] та розвитку пам'яті (заучування, запам'ятовування, відтворення). Таким чином, театралізована гра є засобом самореалізації та самовираження дитини.

Дослідженням театралізованих ігор як засобу психічного розвитку дошкільнят займалися І. Біла, О. Олійник, В. Роменець, А. Шевчук, Л. Шульга. Незважаючи на численні дослідження пам'яті, можливості театралізованих ігор її розвитку ще недостатньо висвітлені у науковій літературі.

Актуальність визначається необхідністю опису науково-методичного супроводу застосування театралізованих ігор у розвиток пам'яті дітей дошкільного віку 4-5 років, що є невід'ємною частиною з організацією освітнього процесу у дошкільній освітній організації. У вітчизняних дослідженнях представлені особливості організації виховання дошкільнят через театралізовані ігри, проте, їх можливості у розвитку пам'яті розкрито над повному обсязі.

Таким чином, теоретичний аналіз проблеми розвитку пам'яті у дітей 4-5 років за допомогою театралізованих ігор дозволив виявити **протиріччя** між необхідністю розвитку у дітей 4-5 років пам'яті та недостатнім використанням театралізованих ігор цього процесу.

Виходячи з цього ми позначили **проблему дослідження**: які можливості театралізованих ігор у розвитку пам'яті у дітей 4-5 років?

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально вивчити можливість розвитку пам'яті у дітей 4-5 років за допомогою театралізованих ігор.

Об'єкт дослідження: розвитку пам'яті дітей дошкільного віку 4-5 років.

Предмет дослідження: розвиток пам'яті у дітей 4-5 років за допомогою театралізованих ігор.

Гіпотеза дослідження: розвиток пам'яті у дітей 4-5 років за допомогою театралізованих ігор буде можливим, якщо:

- підібрано театралізовані ігри відповідно до віку дітей;
- розроблено та реалізовано зміст та етапи роботи з розвитку пам'яті за допомогою театралізованих ігор для дітей;
- збагачено розвиваюче предметно-просторове середовище різними видами театралізованих ігор, представлених у різних форматах.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати психолого-педагогічну літературу щодо проблеми розвитку пам'яті у дітей 4-5 років.
2. Виявити рівень розвитку пам'яті дітей 4-5 років.
3. Визначити та апробувати зміст роботи з розвитку пам'яті у дітей 4-5 років у вигляді театралізованих ігор.
4. Виявити динаміку розвитку пам'яті дітей дошкільного віку 4-5 років.

Теоретико-методологічною основою дослідження є:

- Положення про пам'ять в психології (Г. С. Костюк, П. І. Зінченко);
- Дослідження особливостей розвитку пам'яті у дітей дошкільного віку (О. Л. Кононко, Т. О. Піроженко);
- дослідження театралізованих ігор як засобу психічного розвитку дошкільнят (Н. В. Гавриш, С. О. Кириленко).

Методи дослідження:

- Теоретичні (аналіз психолого-педагогічної, методичної літератури, інтерпретація, узагальнення досвіду);
- емпіричні (психолого-педагогічний експеримент – констатуючий, формуючий, контрольний етапи);
- методи обробки результатів (якісний та кількісний аналіз результатів дослідження, подання матеріалів дослідження у вигляді таблиць).

Експериментальна основа дослідження. Експеримент проводився на базі ЗДО №228 м. Одеса. У дослідженні брали участь дошкільнята віком 4-5 років, у кількості 40 осіб. Для проведення експерименту діти були поділені на 2 групи: експериментальну та контрольну (по 20 осіб).

Організація та основні етапи дослідження. На першому етапі (2024 р.) здійснено діяльність з вивчення стану досліджуваної проблеми на сучасному етапі розвитку суспільства у психолого-педагогічній літературі та практиці дошкільної освіти; сформульовано тему дослідження, уточнено концептуальний апарат дослідження, визначено структуру, зміст та методику організації.

На другому етапі (2024-2025 рр.) здійснювалася експериментальна діяльність, розроблено зміст роботи з розвитку пам'яті дітей дошкільного віку 4-5 років у вигляді театралізованої гри. Проводяться констатуючий та формуючий етапи експерименту.

На третьому, заключному етапі (2025 р.) проводиться порівняльний аналіз результатів експериментальної роботи, їх систематизація та узагальнення; уточнюються отримані дані; сформульовані висновки; оформлений текст дослідження.

Апробація та використання результатів роботи велися протягом усього дослідження. Результати доповідалися на звітних конференціях з практики. За підсумками дослідження опубліковано статтю Гурко Є.Є. Булгакова О.Ю. Розвиток пам'яті у дітей дошкільного віку засобами театралізованих ігор.

Структура магістерської роботи. Робота складається з вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури (44 найменувань), додатків. Для ілюстрації тексту використовується 14 рисунків, 1 таблиця. Основний текст роботи викладено на 61 сторінці.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПАМ'ЯТІ У ДІТЕЙ ВІКОМ 4-5 РОКІВ У ВИГЛЯДІ ТЕАТРАЛІЗОВАНИХ ІГОР

1.1 Особливості розвитку пам'яті дітей дошкільного віку 4-5 років

Пам'ять – це психічна властивість людини, яка здатна накопичувати та відтворювати інформацію.

Пам'ять – це певна форма психічного відображення, функцією якої є закріплення, збереження та відтворення інформації. Також це основа психічної діяльності, завдяки якій можна розвинути поведінку, мислення, свідомість та підсвідомість.

До специфічних процесів пам'яті відносяться : пригадування, впізнавання та відтворення інформації. Вони суттєво включаються на всі боки людської психіки (цікавість, увага, емоції).

Спираючись на згадку в ранньому віці свій розвиток починають мовлення, мислення, та інші психічні процеси, які спираються на згадку про дитину, отже, всі психічні питання один без одного повноцінно не розвиваються. Адже пам'ять є таким психічним процесом, який виконує функцію відтворення та запам'ятовування інформації.

В психолого-педагогічній літературі виділяють різні види пам'яті. Вперше класифікацію пам'яті дітей дошкільного віку представив Л.С. Виготський наприкінці 1920 років. У своєму дослідженні про розвиток пам'яті у дітей він разом із учнями довів, що «пам'ять є складною вищою психічною функцією у правильному розвитку індивіда» [6].

З погляду фізіології, основою пам'яті є утворення тимчасових зв'язків у корі головного мозку, які під впливом зовнішніх подразників збуджуються.

Виділяють три основні процеси пам'яті:

- Запам'ятовування;
- Збереження;
- Відтворення.

Запам'ятовування вважається основним процесом пам'яті, з допомогою якого відбувається засвоєння нової інформації. За тривалістю зберігання інформації, пам'ять поділяють на короткочасну та довготривалу.

В загальній та корекційній педагогіці виділяють кілька видів пам'яті:

- Вербальну (словесну) пам'ять;
- Образну пам'ять (уявлення);
- рухову пам'ять;
- Емоційну пам'ять.

Також виділяють пам'ять аналізаторів:

- зорову;
- слухову;
- Дотикова;
- Нюхальну.

Рухова (моторна, м'язова) пам'ять включається тоді, коли необхідно запам'ятати та зберегти, а також відтворити різні рухи. Такий вид пам'яті є основним у розвитку трудових навичок та запам'ятовуванні будь-яких рухових навичок. Такий вид пам'яті – є збереження та запам'ятовування інформації, а при необхідності – це відтворення різноманітних, складних рухів.

Емоційна пам'ять визначається як пам'ять на почуття. Даний вид пам'яті набуває важливого значення в житті та діяльності дитини. У вигляді сигналів у емоційної пам'яті виступають почуття та емоції, які пережила дитина. Емоційна пам'ять є однією з важливих умов морального розвитку дитини, також емоційна пам'ять може бути мотивом для повторення дій та вчинків, що лежать в основі формування звичок. На розвиток цього виду пам'яті особливо впливає міцність матеріалу, що запам'ятовується, це те, що викликає у людини емоційні переживання.

Пам'ять на образи, сформовані через процеси сприйняття та сенсорні системи називають образною пам'яттю. Виділяють такі підвиди образної пам'яті як: зорова, слухова, нюхова, дотикова, смакова. Найпоширенішими є такі підвиди образної пам'яті, як зорова та слухова.

Одним з основних видів людської пам'яті є зорова пам'ять. Адже через орган зору людина одержує найбільшу частину необхідної інформації. Друге місце за функціональністю займає слухова пам'ять. Далі, відповідно, інші різновиди пам'яті. у багатьох дітей зустрічається і високо розвинена слухова, смакова і нюхова пам'ять. У таких випадках говорять про мнемічні задатки, а точніше, про їх особливості.

Думки людини – це словесно-логічна пам'ять. Думки дитина реалізовує у будь-якій мовній формі. Відтворення думок дошкільника можна охарактеризувати як передачу основного змісту матеріалу, і словесно оформити. Основною характеристикою даного виду пам'яті є те, що саме запам'ятовування може відбуватися у словесній формі, яка була сприйнята і може здійснюватись у мовних висловлюваннях. У словесно-логічній пам'яті виділяють два підвиди пам'яті:

- Механічна пам'ять;
- Логічна пам'ять.

Процеси запам'ятовування, збереження, впізнавання ґрунтуються виключно на багаторазовому, механічному, бездумному повторенні матеріалу, що характеризує механічну пам'ять.

Вирізняють такі закони пам'яті:

- процеси пам'яті не працюватимуть без повторення матеріалу;
- краще повторити матеріал більше разів, тим він краще запам'ятається, довше збережеться, і швидше буде відтворено.

Даний вид пам'яті більш розвинений у дітей у ранньому віці, тому на нього спираються під час навчання.

Логічна пам'ять допомагає запам'ятати інформацію осмислено та відтворити її у певному логічному порядку. При добре розвиненій логічній

пам'яті не потрібно багато повторень інформації, важливо її осмислено розуміти і відповідний матеріал відкладеться в довготривалої пам'яті дитини.

Першою психологічною теорією пам'яті є асоціативна теорія, що ґрунтується на понятті асоціації, тобто зв'язках між окремими психічними феноменами, які розробили такі дослідники, як Г. Еббінгауз, Г. Мюллер, А. Пільцекер. У цій теорії пам'ять сприймається як складна система стійких асоціацій.

Утворити асоціацію – означає запам'ятати щось, що вже має зв'язок із чимось відомим. Асоціація – має на увазі тимчасовий нервовий зв'язок. Вони можуть бути як простими, і складними. Прості асоціації – це асоціації з суміжності, контрасту, подібності. Звідси можна визначити, що таке асоціативна пам'ять.

В психолого-педагогічній літературі виділяють такі види пам'яті характером зв'язку з цілями діяльності:

- Мимовільна пам'ять – виникає у свідомості та може зберігати інформацію без спеціально поставленої мети – автоматично. У дітей такий вид пам'яті розвинений найкраще;

- Довільна пам'ять – це навмисне запам'ятовування інформації за допомогою використання спеціальних прийомів.

Класифікують види пам'яті за трьома важливими критеріями:

- за змістом психічної активності, що переважає у мнемічній діяльності (рухова, емоційна, образна, словесно-логічна);

- За ступенем вольової регуляції;

- За тривалістю збереження матеріалу.

Збільшення кількісного матеріалу та зміна змісту того, що дитина може запам'ятати дуже важливо у розвиток пам'яті у дошкільнят. Переказуючи казку, дитина 4-5 років дуже точно може відтворити деталі казки і передати словесні висловлювання, які вживав автор [7].

Дитині необхідно розвивати пам'ять саме в дошкільному віці, тому що в цей проміжок дорослішання даному процесу мають усі фактори. Саме тому дуже

важливо розпочинати розвиток пам'яті з раннього дитинства. З чотирьох років дитини можна вчити запам'ятовування однієї речі за допомогою іншої, наприклад: предмет або слово, яке потрібно запам'ятати супроводити картинкою, що позначає її.

З двох до чотирьох років відбувається найактивніший розвиток мови, спогади та запам'ятовування набувають все більшої чіткості.

У дошкільника у віці 4-5 років стрімко починають свій розвиток всі психічні процеси: увага, пам'ять, мислення, сприйняття. Найголовнішою і важливою особливістю є те, що розвиток психічних процесів стає найбільш усвідомленим, свій розвиток починають вольові якості, які надалі стануть у нагоді дитині у процесі соціалізації.

Для дитини середнього дошкільного віку характерний такий тип мислення, як наочно образне. Діти здатні користуватись простими схематичними зображеннями для правильного вирішення найпростіших завдань (наприклад, будувати за схемою). Це означає, що у цьому віковому етапі дії дітей носять переважно практичний характер, також, дуже важлива наочність. Складові мислення (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення) не можна розглядати у відриві від основного змісту діяльності дитини, від умов її життя та виховання. Дитина віком 4-5 років повинна вміти:

- виконувати завдання, не відволікаючись протягом 10-15 хвилин;
- вміти знаходити подібності та відмінності між предметами, знаходити пару кожному предмету;
- збирати пірамідку без допомоги дорослого;
- називати предмети узагальнюючим поняттям, називати навколишні предмети та класифікувати їх;
- складати будівлі за зразком;
- складати розрізні картинки з 3-4 частин;
- знаходити подібності та відмінності предметів.

Проте вже до п'яти років мислення поетапно стає словесно-логічним.

До 4-5 років у дітей збільшується довільність та стабільність пам'яті. Внаслідок чого дошкільнята можуть досить зосереджено займатися різними видами діяльності. Для того, щоб дитина довільно могла керувати своєю пам'яттю, їй необхідно просити побільше міркувати вголос. Потрібно просити дошкільника називати вголос все, що він повинен утримувати у своїй пам'яті протягом тривалого часу (наприклад, предмети, деталі, властивості).

Дитині 4-5 років простіше розібрати та зібрати трискладову та чотирискладову матрешку шляхом примірювання деталей або зорового сприйняття. Він також легко збирає пірамідку, за допомогою зорового співвіднесення (сприйняття), складає розрізні картинки. У цьому віці дитина освоює властивості предметів, такі як: порівняння (шляхом накладання), вимір, прикладення предметів один до одного. Процес розвитку сприйняття допомагає дитині знайомитися з властивостями навколишнього світу: формою, кольором, величиною предметів, розрізняти за смаком, запахом, звуком. У цей період формуються уявлення про основні геометричні фігури (квадрат, коло, трикутник, овал, прямокутник і багатокутник), про сім кольорів спектра, про параметри величини [12].

На цьому віковому етапі свого максимального розвитку набуває емоційна сфера, що передбачає формування глибоких і осмислених почуттів. У цей час розвивається розуміння душевних станів близьких покупців, безліч почуття співпереживання. У віці 4-5 років діти емоційно сприймають як похвалу, і зауваження, оскільки стають дуже чутливими і вразливими. Однією з відмінних рис дітей середнього дошкільного віку є фантазія, яскраве уява, що продовжує розвиватися. Формуються оригінальність та довільність. Діти вже можуть самостійно вигадати казку на задану тему або розвиток гри. У цьому необхідно враховувати те, що з дитини можуть виникнути різні страхи.

Йому може бути страшний казковий персонаж або уявні чудовиська. Це вважається віковими особливостями дітей 4-5 років, такі страхи зникнуть самі згодом під час дорослішання дитини.

Протягом 4-5 років відбувається досить активний розвиток мовних здібностей. У цей період збільшується словниковий запас дитини через появу нових слів в оточенні, покращується звуковимовлення. Дошкільники віком 4-5 років чіткіше висловлюють свої думки, що сприяє повноцінному спілкуванню дітей з однолітками та дорослими.

Дитина вже може досить точно описувати об'єкти, висловлювати свої емоції, переказувати невеликий текст та відповідати на поставлені запитання дорослого [4]. На цьому етапі розвитку промови дошкільника діти правильно використовують прийменники, будують складні пропозиції, розвивається зв'язне мовлення. Дитина 4-5 років починає використовувати узагальнюючі слова, переказувати знайомі казки з допомогою дорослого, читати короткі вірші напам'ять.

У віці 4-5 років дитині стає важливим спілкування із однолітками. Якщо раніше дошкільнику було достатньо гри з іграшками та спілкування з близькими родичами, то тепер йому важливе спілкування з іншими дітьми. Йому необхідне розуміння та повага з боку однолітків [14]. Всебічне спілкування дитини з однолітками близько пов'язані з розвитком інших видів діяльності, як-от: гра, спільну працю, спілкування. Саме в процесі спілкування та взаємодії з однолітками з'являються і складаються перші дружні стосунки дітей.

В віці 4-5 років у дошкільника значно збільшується обсяг пам'яті, дитина здатна запам'ятовувати маленький вірш, прохання чи доручення дорослого. У цьому віці у дитини починає розвиватися довільне пригадування, а потім розвивається навмисне запам'ятовування. Тепер, коли дитина хоче щось запам'ятати, вона може використовувати для цієї дії, наприклад повторення. Довільне пригадування та запам'ятовування полегшуються, якщо дошкільнику емоційно близька і зрозуміла мотивація його дій (запам'ятати які іграшки потрібні для гри, який вірш необхідно вивчити до свята мами тощо). Дуже важливо, щоб дитина осмислювала кожну дію за допомогою дорослого, яку необхідно запам'ятати. Осмислений матеріал дитині запам'ятати простіше, безглуздий матеріал легко запам'ятати лише тоді, коли вона приваблює дитину своєю

ритмікою. Об'єм пам'яті зростає і дитина 4-5 років чіткіше може відтворювати те, що запам'ятав. Тепер уже переказуючи казку, дошкільник точніше передає додаткові деталі.

Розвиток показників процесів запам'ятовування (міцність та тривалість) активізує зростання довільності. Саме тому дитина запам'ятовує і довго пам'ятає дуже важливі чи емоційні події, що сталися у дитинстві, довгі роки і навіть усе життя.

Особливості вікового періоду дошкільника 4-5 років такі:

- формування довгострокової пам'яті;
- запам'ятовується насамперед те, що торкнулося емоційну сферу дитини;
- переважає пам'ять мимовільна, дитина не прагне щось запам'ятати;
- рухова пам'ять дозволяє покращувати фізичні вміння та навички: він вчиться стрибати, лазити;
- за один раз дитина здатна запам'ятати не більше 3 слів.

У цьому віці словесна пам'ять вже об'єднана з логічною, що дає можливість складання маленького сюжетного оповідання.

На п'ятому році продовжує розвиватися наочно-образна пам'ять, на той час дитина починає краще запам'ятовувати те, що викликало в нього емоційний сплеск.

Для вивчення пам'яті у дітей використовуються такі методи:

- спостереження (використовується як метод вивчення в психології, за допомогою якого вивчаються окремі психічні процеси такі як: пам'ять, увага та інші);
- експеримент (це дослідницький метод, який полягає у створенні дослідницької ситуації та одержанні можливості її змінити);
- бесіда (даний метод має приватний характер, застосовується тільки при проведенні досліджень з вивчення дитячих інтересів та деяких сторін пізнавальних процесів таких як: уяви, уявлень, мислення);
- тестування (відноситься до діагностичного методу, за допомогою якого можна виявити рівень знань, умінь та навичок відповідно до певних норм).

Для розвитку пам'яті дітей рекомендується:

- розвивати у грі: для дітей 4-5 років основним видом діяльності все ще залишається гра, її необхідно продовжувати використовувати як основний метод розвитку;
- дитина швидше і краще запам'ятовує значну (цікаву) та зрозумілу для неї інформацію, тому необхідно тренувати пам'ять з урахуванням інтересів та знань дітей;
- створення сильної мотивації (стимулу) для запам'ятовування: (наприклад: змагання, заохочення з урахуванням інтересів та цінностей дитини);
- Необхідно пам'ятати про те, що чим яскравіше враження від інформації або події, тим сильніше воно запам'ятовується [15].

Інформація, що використовується дитиною в діяльності, запам'ятається продуктивніше. Тому потрібно пропонувати йому порівнювати, зіставляти та просто використовувати отриману інформацію у своїй діяльності: іграх, малюванні.

Один із основних законів пам'яті говорить: середина завжди запам'ятовується гірше, ніж початок і кінцівка, тому приділіть її запам'ятовуванню більше часу та сил [9]. І відзначимо ще один важливий аспект: пам'ять є продуктом роботи мозку, а мозку для активної діяльності потрібне правильне раціональне харчування. Тому дитині такі важливі прогулянки на свіжому повітрі, стабільний показник рівня цукру в крові і гарне харчування, що містить рослинні олії, тверді сири, цільнозернові продукти, жирні сорти риби, бобові, фрукти та овочі.

Таким чином, можна сказати про те, що весь період дошкільного віку ґрунтується на процесах розвитку пам'яті, в яких відбуваються зміни у кількісному та якісному запам'ятовуванні матеріалу. Також відбувається збільшення обсягу пам'яті, швидкості запам'ятовування матеріалу, швидкості відтворення та цілісності картини відтворення. З віком у дошкільника мимовільна пам'ять переростає у складну, вже свідомо регульовану систему. Матеріал

обробляється швидше, тобто здійснюється перехід від мимовільної пам'яті до довільної.

1.2 Театралізована гра як засіб розвитку пам'яті у дітей 4-5 років

Спроможність людського мозку зберігати та відтворювати відомості є наріжним каменем пам'яті, яка, своєю чергою, живиться розвитком усіх ментальних функцій. Приміром, А. Г. Маклаков трактує пам'ять як здатність фіксувати сприйняття та враження вже після того, як подія минула; себто, він визначає її як своєрідний архів.

Пам'ять відіграє вирішальну роль у процесі становлення дитини. У дошкільний період формуються уявлення про оточуюче середовище та власну особу, відбувається опанування етикету поведінки, набуття навичок та звичок – і все це нерозривно пов'язане із функціонуванням пам'яті.

За умов прогресивного розвитку у дошкільника закладається фундамент мисленнєвої діяльності, що спричиняє зростання рівня як запам'ятовування, так і відтворення інформації. Це тягне за собою трансформації у поведінці та психологічному портреті малюків (посилюється самоконтроль та ініціативність у їхніх діях, розвиваються свідомо керовані психічні процеси). Навчання дітей систематизації (класифікації) сприяє успішному оволодінню більш складним методом запам'ятовування – смисловому об'єднанню у групи, що згодом стане у пригоді у шкільні роки.

Пам'ять є каталізатором будь-якого навчання, необхідною передумовою будь-якої творчої діяльності; опанування мовою, засвоєння знань про світ, інтеграція у людську культуру, формування норм поведінки – засвоєння нових умінь та навичок тісно корелює з роботою пам'яті. Постійне розширення світогляду, зміна та ускладнення життєдіяльності та взаємодії з дорослими й

ровесниками провокують як зміну обсягу, так і глибокі якісні зрушення у пам'яті дитини.

Уся освітня діяльність у сучасному дошкільлі являє собою єдність виховних впливів, які реалізуються як у класно-урочній формі, так і у вільних заняттях дошкільнят. У сценічних (театралізованих) іграх матеріалізуються ключові аспекти сприйняття дітьми естетики дійсності та мистецтва, стимулюється формування естетичного ставлення до життя. Робота із залученням театралізованих ігор відбувається у рамках як колективних, так і індивідуальних занять, виконуючи низку важливих розвивальних функцій. Подібний процес дає змогу ефективно культивувати естетичне сприйняття мистецтва та реальності, що сприяє духовному збагаченню особистості, а також вирішує проблему раціонального використання вільного часу дошкільника.

У нинішній дійсності педагоги приділяють значну увагу розвитку дітей, активно застосовуючи театралізовані ігри, у яких акцентується особлива роль неструктурованих творчих занять у моральному вихованні та згуртуванні дитячого колективу. А також, що не менш важливо, у розвитку пам'яті, мовлення, мислення. Залучення дітей до театралізованих ігор означає сприяння посиленню ефекту ідейно-емоційного впливу на них, тобто вирішення питання розвитку творчої уяви.

Найефективнішим рушієм для формування дитячих рис та характеристик є підготовка до аматорських вистав, прослуховування літературних творів, відвідування та обговорення театральних постановок, праця у гуртках та студіях.

Гра є одним із найдоступніших для дитини способів переробки отриманих вражень та вираження знань і почуттів. Сценічні (театралізовані) ігри є різновидом ігор, які демонструють високу ефективність у процесі соціалізації дитини через осмислення морального підтексту літературного чи фольклорного матеріалу. Такі ігри природно мають колективний характер, що створює сприятливі умови для розвитку почуття взаємодії та освоєння моделей співпраці. Значення театралізованої гри є великим також і для мовленнєвого розвитку (вдосконалення діалогового та монологічного мовлення, оволодіння

експресивністю мови) [36] та розвитку пам'яті (навчання напам'ять, запам'ятовування, відтворення). Внаслідок цього театралізована гра виступає інструментом самореалізації та самовираження дитини.

Театралізовані ігри дуже близькі за своєю суттю до мистецтва, їх також класифікують як творчі. Водночас, вони зберігають усі структурні елементи рольових ігор за сюжетом [25]. Образ персонажа, його ключові емоційні стани, риси визначаються змістом театралізованої гри. Яскравий результат гри значною мірою залежить від досвіду дитини, різнобарвності її життєвих вражень, багатства уяви, емоційного світу, вміння якісно оперувати думками. Саме тому критично важливо з найпершого віку знайомити дитину з музикою та театром. З плином часу цінність театралізованих ігор лише зростає.

Сучасна психологічна наука трактує формування пам'яті як самоцінний процес для кожного вікового етапу, особливо у кризові моменти переходу між стадіями розвитку. Крім того, вікові психологічні характеристики дитинства вимагають створення умов для розвитку пам'яті, аби дитина могла повноцінно пережити свій віковий період — своє дитинство [7]. Значення рольових ігор для розвитку пам'яті є надзвичайно великим і незаперечним. Нинішня виховна парадигма спрямована на гармонійний розвиток дитини як в естетичному, так і в інтелектуальному плані. Театралізована гра сприяє зняттю втоми та дарує дітям задоволення від взаємодії зі світом мистецтва.

Характерною рисою театралізованої діяльності є її потреба бути предметною, доступною для чуттєвого сприйняття та захопливою. Це узгоджується з емоційною суттю дитини, її схильністю до наслідування, безпосередністю та наївністю. Дитяча психіка є динамічною, що змушує нас орієнтуватися на інтереси та нахили, ретельно добираючи твори мистецтва.

Розглянемо засади імплементації театралізованої діяльності:

- Специфіка цієї діяльності полягає у поєднанні ігрового (непримусового, вільного) та мистецького (попередньо підготовленого, продуманого) елементів;
- Комплексність передбачає взаємозв'язок театралізованої гри з різноманітними видами мистецтва та художньої діяльності дитини;

– Імпровізаційність у розумінні, що театралізована гра є творчим актом, що обумовлює особливу взаємодію між дорослим та дитиною, а також між самими дітьми у вільній атмосфері, де заохочується дитяча ініціатива, відсутній чіткий зразок для копіювання, підтримується власна позиція та прагнення до оригінальності;

– Інтегративність, згідно з якою цілеспрямована робота з акцентом на театральну-ігрову діяльність інтегрується у загальний педагогічний процес, що передбачає організацію театралізаційних занять з урахуванням етапів художньої діяльності [20].

Виокремлюють такі стадії організації театралізованої активності:

Перша стадія – включає глибоке занурення у літературний матеріал (його суть, прихований смисловий та емоційний зміст, образність), метою чого є стимулювання пізнавального інтересу.

Друга стадія – передбачає розвиток навичок відтворення образів за допомогою невербальних інструментів, інтонаційної виразності та мовлення. Ключовими методами тут є сценки-етюди, що базуються на образах.

Третя стадія – полягає у прояві дитячої креативності у мовленнєвій, ігровій та інших формах діяльності під час опанування ігрових амплуа.

Коли освітній процес організовано саме так, включаючи коректно структуровані етапи, кінцевий результат буде ґрунтуватися на механізмах самовираження та самореалізації дитини у різноманітних творчих проявах, її самоствердженні серед однолітків, а також на збагаченні її життєвого досвіду.

Найбільш дієвим інструментом для комплексного розвитку та виховання чотири-п'ятирічних дітей є театралізовані ігри, що є близькими та зрозумілими як для малечі, так і для дорослих. У цьому контексті сценічне мистецтво виступає як один із найдоступніших та найдемократичніших видів мистецтва, здатний вирішити низку актуальних педагогічних та психологічних завдань, пов'язаних із художнім та моральним вихованням, а також розвитком комунікабельності, уяви, пам'яті та ініціативності [17].

Термін «театралізовані ігри» закріпився через їхню спорідненість із театральними виставами. Видовищна складова завжди викликає позитивні емоції, а казковість дійства підсилює привабливість гри. Під «театралізованими іграми» науковці часто розуміють «ігри в театр», сюжети яких часто ґрунтуються на відомих казках або вже готових сценаріях вистав [39].

Як відомо, театральна-ігрова діяльність має значний вплив на всебічне формування особистості дитини. В результаті проведення театралізованих ігор удосконалюється художній смак, розвиваються творчі та декламаційні здібності, формується відчуття колективізму, а також тренується пам'ять [16].

Особливістю театралізованих ігор є наявність заданого сюжету, що означає, що діяльність дитини певною мірою визначається змістом літературного першоджерела. Вважається, що справжня театралізована гра відкриває широкі можливості для дитячої творчості (текст твору – це лише відправна точка, у яку діти можуть вплітати нові сюжетні лінії); дошкільнята під час розігрування можуть додавати нові ролі, змінювати фінал тощо. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що театралізовані ігри відрізняються від рольових ігор як за характером, так і за сюжетом ігрової діяльності. Ігри-інсценівки також належать до театралізованих ігор; вони мають фіксований зміст, заснований на літературному творі, який діти відтворюють у ролях. У таких іграх, подібно до класичного театру, для створення образу використовуються виразні засоби: інтонація, міміка, жести, пози, манера ходи [18].

Підґрунтям педагогічного підходу до організації театралізованих ігор у дошкільних установах є особливості сприйняття дітьми дошкільного віку театального мистецтва. Аби це сприйняття було всеохопним, малюків необхідно знайомити з різними типами театальної діяльності [21].

Вже у ранньому віці дитині випадає найбільша нагода саме у театралізованій грі, а не в якійсь іншій діяльності, проявити самостійність, навчатися з однолітками на власний розсуд, обирати іграшки та залучати до використання різні предмети, долати певні перешкоди, логічно пов'язані із сюжетом гри, її правилами [37].

З плином років у дошкільнят зростає рівень їхнього загального розвитку. Це має вплив на повноцінний розвиток театралізованої гри (особливо тієї, що спрямована педагогічно). У дітей з'являється можливість для формування самостійних форм поведінки, уміння організовувати ігри, вибирати способи втілення. Л.С. Виготський наголошує, що гра дитини — це не просте відтворення пережитого, а творча переробка отриманих вражень, їх комбінування та конструювання на їх основі нової дійсності, яка відповідає потребам та прагненням самої дитини. Тобто, розглядаючи театралізовану гру як творчий процес, у якому наочно виявляється функція комбінування уяви, Виготський підкреслював, що дитина у грі створює із елементів, запозичених із оточуючого життя, нову творчу конструкцію, образ, що належить їй самій [19].

Основною ознакою та специфічною рисою театралізованих ігор є співпереживання, активна залученість та вплив художнього образу на особистість.

Беручи участь у театралізованій грі, «дошкільнята пізнають навколишній світ, приміряючи на себе образи, кольори, звуки; правильно поставлені запитання спонукають дітей до роздумів, аналізу дій, висновків та узагальнень, а також до запам'ятовування і пригадування. З повноцінним інтелектуальним розвитком безпосередньо пов'язане і вдосконалення пам'яті [26]. У ході реалізації театралізованих ігор стрімко активізується словник дитини, дошкільник засвоює незнайомі слова та повторює їх. Виконувана роль, проговорення завчених епізодів ставлять юного актора перед потребою точного запам'ятовування свого тексту.

Якими ж мають бути театральні забави для дошкільнят? Можна розпочати інсценування з будь-якої дитячої іграшки, при цьому дії з іграшкою мають ускладнюватися, переходячи від найпростіших до більш складних. Далі можна додати декілька персонажів у вже знайомий літературний сюжет і намагатися відтворити їх, перевтілюючись у ролі, прагнучи, аби персонажі не лише говорили, а й виконували певні рухи, що допомагає дитині освоювати нові рухи. Варто звертати увагу дітей на те, як промовляє кожен герой, якими голосами та які рухи він імпровізує. Рухи персонажів також можуть бути різними. Використовуючи

сюжет, взятий із книжки чи переглянутої вистави, можна створювати своєрідні сценки. Керувати театральними іграми має дорослий. Дошкільнята демонструють недостатню критичність до змісту та розгортання ігрової дії, цілком задовольняючись лише участю в грі, вимовлянням фраз, рухами. Необхідно, щоб діти відчували задоволення як від самої гри, так і від того, що виконують роль, яка їм до вподоби [32].

Театралізовані ігри стають іграми не лише для себе, а й для інших. Не всім малюкам вдається залучитися до подібної вистави: когось стримує боязкість, сором'язливість, інших підводить некоректне мовлення, слабка пам'ять, незібраність чи неуважність. З такими дітьми доцільніше працювати індивідуально, що краще робити в домашніх умовах. Вдома навіть найбільш сором'язливі діти поведуться вільно й розкуто, вони більш відкриті у своїх виявах, з ними легше налагодити контакт. У родинному колі можна піти на певні поступки в оцінці виконавської майстерності хлопців, надати заохочення, підтримати їхні творчі пориви [29].

Театралізовані ігри поділяються на декілька видів.

Пальчиковий театр сприяє розвитку мовлення, уваги, пам'яті, формує просторове уявлення, розвиває спритність, експресію, рухову координацію, підвищує працездатність, тонус кори головного мозку. Суть цього театру полягає в тому, щоб спонукати дитину вдягати на пальчики фігурки та намагатися відтворювати казки (різноманітні, але обов'язково за оригінальним текстом). Стимуляція кінчиків пальців, зокрема, веде до прогресу мовлення. Імітація рухів руками, ігри з пальцями стимулюють, прискорюють процес розвитку мовлення та мислення дитини. Таким чином, розвиток рук допомагає дитині добре говорити, готує руку до письма, стимулює мислення [35].

До чотирьох-п'яти років спостерігається поступовий перехід дитини від театралізованих постановок дорослого до самостійної ігрової діяльності. Діти опановують різноманітні форми настільного театру в ігрових ситуаціях [13].

Театр картинок – цей різновид театралізованої гри вносить елемент новизни в ігрову діяльність у дитячих садках. Такі ігри розвивають креативні здібності та

сприяють естетичному вихованню. Малеча обожає роздивлятися ілюстрації у книжках, але якщо ці зображення подати у русі, "живими", вони отримають ще більше насолоди [17].

В'язаний (мотузковий) театр – розвиває координацію рухово-моторної, зорової, слухової систем. Формує творчі задатки, артистизм. Збагачує пасивний та активний словниковий запас. Сприяє розвитку пам'яті [23].

Театр-топатушки – допомагає розширити лексичний запас, залучаючи слухове та тактильне сприйняття. Знайомить із народною творчістю. Навчає комунікативним навичкам, ігровим прийомам, лічбі [29, с. 48].

У дітей велике захоплення викликає процес створення ляльок, масок, декорацій, афіш та інших супутніх елементів. Під час лялькового театру неможливо обійтися без мовлення. Адже дитина виступає одночасно актором, режисером і сценаристом своєї постановки. Вона вигадує сюжет, персонажів і намагається говорити правильно та чітко, щоб бути зрозумілою для глядачів.

Отже, театралізована гра – це не просто розвага, а й інструмент для інтенсивного вдосконалення мовлення дітей, поповнення лексики, а також розвитку мислення, уваги, уваги та пам'яті. Театралізовані ігри стимулюють розвиток творчого потенціалу та пізнавальної активності малюків, їхній моральний розвиток, формування креативного мислення (що виявляється насамперед у розвитку логіко-символічної функції дитини) та уваги (що сприяє усвідомленню дитиною сенсу людських взаємин та адекватному емоційному контролю, як-от емпатія, співчуття, переживання спільно з іншими).

Граючи з дітьми у театралізовані ігри, життя дошкільнят стає захоплюючим та осмисленим, наповненим яскравими враженнями та радістю від творчості » [34].

Висновки до першого розділу

Теоретичний аналіз наукових джерел, здійснений у першому розділі, дає підстави стверджувати, що пам'ять як базова пізнавальна функція виступає

ключовим психічним механізмом, який опосередковує розвиток усіх складових психічної діяльності дитини дошкільного віку. Розгляд різних класифікацій та підходів до трактування пам'яті свідчить, що сучасна психологічна наука підкреслює її системний характер та багатокомпонентність, що включає процеси запам'ятовування, зберігання, пригадування й відтворення інформації. Саме ці процеси у дошкільному віці зазнають інтенсивного якісного та кількісного становлення, що вимагає створення цілеспрямованих педагогічних умов для їх оптимального розвитку.

Вікові особливості дітей 4–5 років демонструють, що саме в цей період відбувається активний перехід від переважання мимовільної пам'яті до зародження довільної, що пов'язано зі зростанням рівня усвідомленості та довільності психічних процесів. Дошкільники середнього віку вже здатні не лише фіксувати інформацію, але й свідомо її утримувати, що забезпечується розвитком словесно-логічної, образної, емоційної та рухової пам'яті. У цей віковий період збільшується обсяг запам'ятовуваного матеріалу, покращується стійкість мнемічних слідів, а зростання мовленнєвих компетентностей створює додаткові когнітивні можливості для більш осмисленого перероблення інформації.

Дослідження показали, що важливими факторами розвитку пам'яті виступають емоційний стан, мотивація, характер діяльності та її соціальна значущість. Саме емоційна насиченість подій і дій значною мірою визначає ефективність збереження та відтворення інформації, що особливо актуально в роботі з дошкільниками. За даними психологів, дитина 4–5 років запам'ятовує переважно те, що викликає особистісно значимі переживання або включає яскраві образи й цікаві дії. Таким чином, розвиток пам'яті в середньому дошкільному віці повинен здійснюватися переважно в емоційно насичених формах діяльності, що відповідають можливостям і потребам дитини.

Театралізована гра, як показав аналіз наукових джерел, є одним із найбільш ефективних засобів розвитку пам'яті дошкільників, оскільки вона інтегрує в собі емоційний, когнітивний, руховий та соціально-комунікативний компоненти. На відміну від багатьох інших видів діяльності, театралізована гра спирається на

природну для дитини потребу у наслідуванні, перевтіленні та творчому самовираженні. Участь у театральних іграх стимулює розвиток образної пам'яті (завдяки використанню яскравих сюжетів і персонажів), словесно-логічної (через необхідність запам'ятовування тексту, реплік, послідовності дій), рухової (виконання певних рухів, позицій, жестів), а також емоційної пам'яті (переживання та відтворення емоцій персонажів).

Аналіз змісту та структури театралізованих ігор дозволив визначити, що їх ефективність у розвитку пам'яті обумовлена наявністю трьох ключових характеристик: цілісності (поєднання різних видів досвіду дитини), імпровізаційності (можливість варіативності та творчого доповнення сюжету) та інтегрованості (зв'язок з іншими видами мистецької та пізнавальної діяльності). Театральна гра є діяльністю, у якій дитина не є лише виконавцем, а й активним творцем власного досвіду, що значно підвищує мотиваційні аспекти запам'ятовування.

Особливо важливою умовою впливу театралізованих ігор на розвиток пам'яті є можливість моделювання значущих для дітей ситуацій, у яких вони опановують не лише зміст твору, але й певні способи поведінки, соціальні ролі, емоційні стани. Виготський підкреслював, що гра є зоною найближчого розвитку дитини, у межах якої вона може виконувати дії, що перевищують її реальні можливості. Саме театралізована діяльність дозволяє дитині поєднати елементи фантазії, уяви, символічного моделювання та реальних емоційних реакцій – що створює унікальні умови для інтенсивного мнемічного розвитку.

Таким чином, теоретичний аналіз проблеми дає підстави стверджувати, що театралізовані ігри є не лише одним із ефективних, а й природних засобів розвитку пам'яті у дітей 4–5 років, що пов'язано з їх відповідністю віковим особливостям дошкільників, психологічним механізмам формування пам'яті та провідній діяльності віку – ігровій. Театралізована гра забезпечує створення оптимальних педагогічних умов для переходу від мимовільної до довільної пам'яті, для збільшення обсягу та міцності мнемічних слідів, для формування стійких способів організації й відтворення матеріалу. Усвідомлення цих положень

стало основою для побудови експериментальної частини дослідження, спрямованої на виявлення рівня сформованості пам'яті дітей і визначення ефективності застосування театралізованих ігор у її розвитку.

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З РОЗВИТКУ ПАМ'ЯТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 4-5 РОКІВ У ВИГЛЯДІ ТЕАТРАЛІЗОВАНИХ ІГОР

2.1 Виявлення рівня розвитку пам'яті дітей дошкільного віку 4-5 років

На констатуючому етапі експерименту, проведеного на базі ЗДО №228 м. Одеса, було визначено показники розвитку пам'яті на підставі аналізу досліджень підібрано комплекс діагностичних методик виявлення рівня її розвитку дітей дошкільного віку 4-5 років.

Діагностичну карту вивчення рівня розвитку пам'яті у дітей 4-5 років представлено в таблиці 2.1. Методики були модифіковані з урахуванням віку дітей.

Таблиця 2.1

Діагностична карта вивчення рівня пам'яті у дітей 4-5 років

Показник	Діагностична методика
рівень образної (слухової) пам'яті	«10 слів» (А.Р. Лурія)
рівень образної (зорової) пам'яті	«Запам'ятай малюнки»
рівень емоційної пам'яті	Тест «Веселий-сумний»
рівень рухової пам'яті	«Проба Хеда» (Г. Хед)
рівень асоціативної пам'яті	«Пам'ять за асоціаціями»
рівень тактильної пам'яті	«Запам'ятай форму»

Охарактеризуємо діагностичні методики вивчення кожного показника та отримані результати.

Діагностична методика «10 слів» (А.Р. Лурія) (модифікована).

Мета: визначити рівень розвитку образної (слухової) пам'яті.

Матеріал: 5 коротких односкладових і двоскладових слів, які не мають між собою жодного зв'язку (кіт, черевики, торт, лисиця, сніг, море).

Зміст: дитині зачитують 5 слів. Після того, як педагог закінчує читати, дитині необхідно відразу ж повторити стільки слів, скільки вона запам'ятала. Повторювати можна у будь-якому порядку.

Критерії оцінки результатів.

Низький рівень – дитина відтворила 0-2 слова, з підказками.

Середній рівень – дитина відтворила 2-3 слова.

Високий рівень – дитина відтворила 4 та більше слова без підказок.

Охарактеризуємо результат.

Низький рівень розвитку образної (слухової) пам'яті в експериментальній групі виявлено у 8 дітей 4-5 років, що становить 40%, контрольної групи у 6 дітей – 30%. Діти з низьким рівнем відтворили одне або два слова, з підказками педагога. Так, наприклад, діти експериментальної групи (Арсеній, Михайло П., Олександра, Рауль) після прослуховування слів, вагалися у відповіді відразу, їм знадобився час подумати. У контрольній групі такі складнощі виникли у меншій кількості дітей (Іван, Олексій, Михайло К.).

Середній рівень розвитку слухової пам'яті виявлено у 11 дітей експериментальної групи і становить 55%, і 14 дітей контрольної групи – 70%. Діти експериментальної та контрольної групи правильно відтворили 2-3 слова без підказок педагога. Марк, Матвій Р., Матвій М. (експериментальна група) робили паузи для того, щоб згадати слова. У контрольній групі Анастасія, Олексій, Єва не змогли згадати слова без підказки педагога, які прослухали першими.

Високий рівень розвитку образної (слухової) пам'яті дітей 4-5 років виявлено в 1 дитини в експериментальній групі. Софія у правильному порядку назвала усі 5 слів. Труднощів не виникло. У контрольній групі високий рівень розвитку образної (слухової) пам'яті не виявлено.

Аналіз результатів дослідження з методики «10 слів» (А.Р. Лурія) представлений рисунку 2.1.

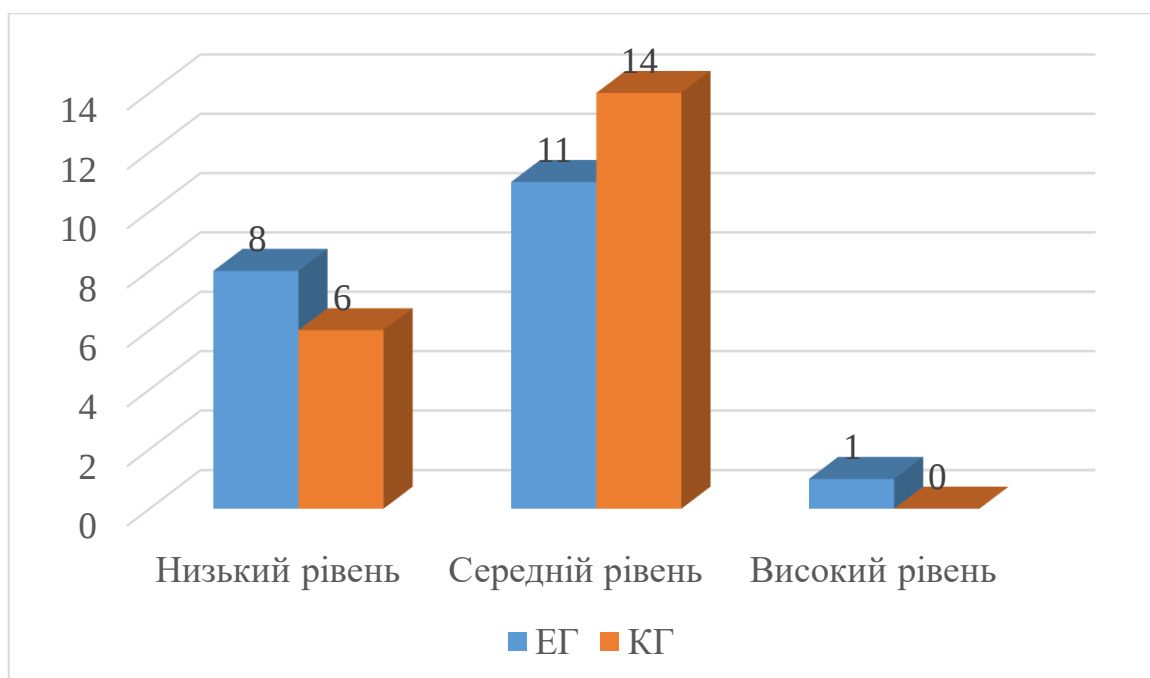

Рис. 2.1 – Кількісні результати діагностики образної (слухової) пам'яті дітей 4-5 років

Діагностична методика «Запам'ятай малюнки» (модифікована).

Мета: виявлення рівня образної (зорової) пам'яті.

Матеріал: малюнки А та Б.

Зміст: даємо дитині картинку А і пояснюємо інструкцію з виконання. «На цій картинці представлено п'ять різних фігур. Постарайся запам'ятати їх і потім знайти на іншій картинці, яку я тобі зараз покажу. На ній, крім п'яти раніше показаних зображень, є ще три такі, які ти досі не бачив. Постарайся знайти та показати на другому рисунку лише ті зображення, які ти бачив на першій з картинок». Те саме проводимо і з картинкою Б.

Критерії оцінки результатів:

Низький рівень – дитина дізналася 1-2 фігури.

Середній рівень – дитина дізналася 3-4 фігури, з підказкою педагога.

Високий рівень – дитина дізналася усі 5 фігур.

Охарактеризуємо результат.

Низький рівень розвитку образної (зорової) пам'яті в експериментальній групі виявлено у 5 дітей, що становить 25%, у контрольній групі у 6 дітей (30%).

Хлопці і експериментальної, і контрольної груп впізнали по 2 постаті. Діти експериментальної групи (Марк, Кирило Л., Кирило Р.) кілька разів показували не на ті постаті, але зрештою обрали правильних 2. Діти контрольної групи (Уляна, Олексій, Олена) з підказками педагога насилу вказали на 1-2 постаті.

Середній рівень розвитку образної (зорової) пам'яті виявлено у 12 дітей експериментальної групи, що становить 60%. У контрольній групі середній рівень виявлено у 10 дошкільнят, що становить 50%. Діти обох груп правильно вказують на 3-4 постаті, але багатьом потрібна допомога педагога. Так, наприклад, Олександра (експериментальна група) показала правильно, самотійно 3 постаті, але з підказками педагога згадала про ще одну.

Високий рівень розвитку образної (зорової) пам'яті в експериментальній групі було виявлено у 3 дітей (15%), правильно показали від 4 до 5 фігур. Софія самотійно назвала всі фігури, допомога педагога не була потрібна. У контрольній групі високий рівень виявлено у 4 дошкільнят (20%). Відзначилися Дар'я та Владислав, які самотійно без допомоги педагога змогли знайти всі постаті.

Аналіз результатів дослідження з методики «Запам'ятай малюнки» представлений рисунку 2.2.

Діагностична методика Тест «Веселий-сумний».

Мета: визначити рівень розвитку емоційної пам'яті. Матеріал: картинки із зображенням ситуацій, різних емоцій.

Зміст: дітям пропонується придумати продовження оповідання згідно картинці.

Інструкція: «Придумай, чим закінчилася історія. Наприклад: Петя йшов із мамою з дитячого садка сумний. Мама його запитала: Чому ти такий сумний? А Петя відповідає: «Бо наша вихователька Ніна Петрівна...». Що далі сказав Петя? Запропонувати кілька (1-2) ситуацій».

Ситуації пропонуються з веселим та сумним хлопчиком, який повернувся з дитячого садка.

Критерії оцінки результатів.

Низький рівень – продовження оповідання не відповідає ситуації.

Середній рівень – продовження оповідання складено, але з допомогою педагога.

Високий рівень – продовження розповіді складено з логічним змістом, які стосуються ситуації.

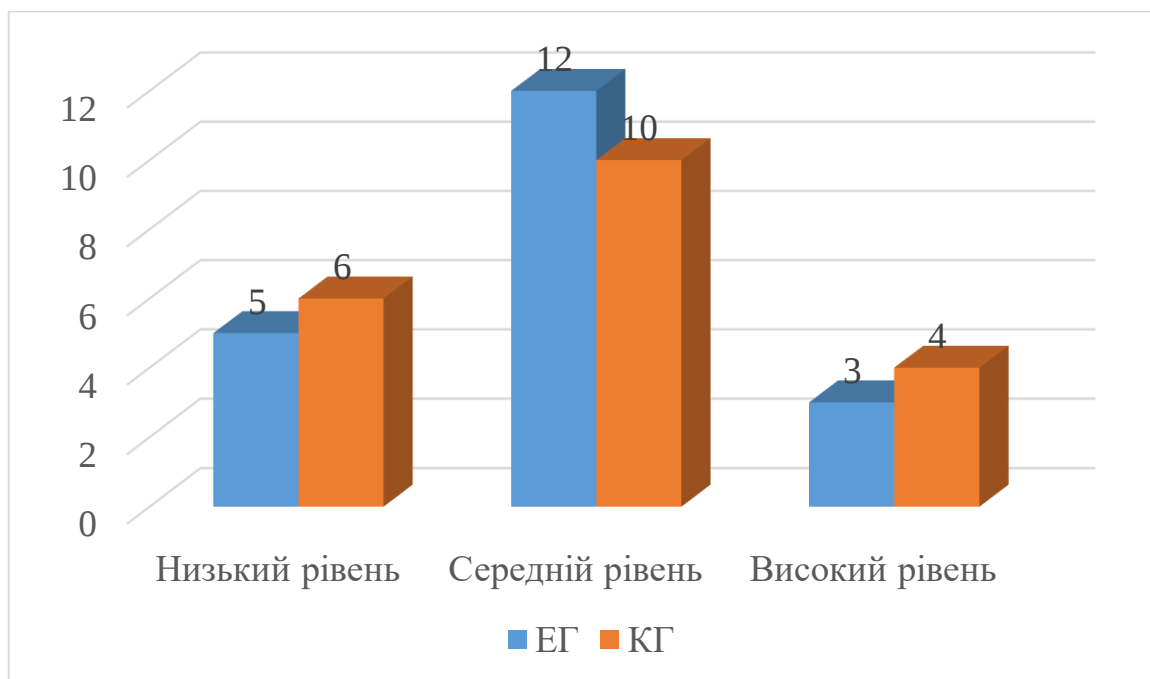

Рис. 2.2 – Кількісні результати діагностики образної (зорової) пам'яті дітей 4-5 років

Охарактеризуємо результат.

Низький рівень розвитку в експериментальній групі виявлено у 10 дітей, що становить 50%. У контрольній групі з низьким рівнем розвитку емоційної пам'яті опинилося 13 дошкільнят (65%). Діти експериментальної групи не змогли продовжити розповідь із логічним змістом. Матвій, Олександра, Михайло А. не змогли вгадати продовження з правильними емоціями. У контрольній групі Антон, Поліна, Іван дуже вагалися у складанні оповідання.

Середній рівень розвитку емоційної пам'яті експериментальної групи виявлено у 7 дітей (35%). У контрольній групі кількість дошкільнят із середнім рівнем розвитку емоційної пам'яті становила 7 дітей (35%). Діти

експериментальної групи (Марк, Данило, Ксенія) значно легше склали продовження оповідання, але допомогою педагога користувалися. У контрольній групі (Михайло Р, Михайло К., Дар'я, Олена) вгадали продовження оповідання за допомогою дорослого, але доповнювали його, спираючись на свої емоційні спогади.

Високий рівень розвитку емоційної пам'яті виявлено лише в експериментальній групі у 3 дітей – 15%. Діти повністю склали продовження самі, правильно підібрали сенс продовження та емоційну зв'язку. Допомога педагога не була потрібна, Софія, Маша, легко продовжили розповідь.

Аналіз результатів дослідження з методики «Веселий-сумний» (модифікована) представлений рисунку 2.3.

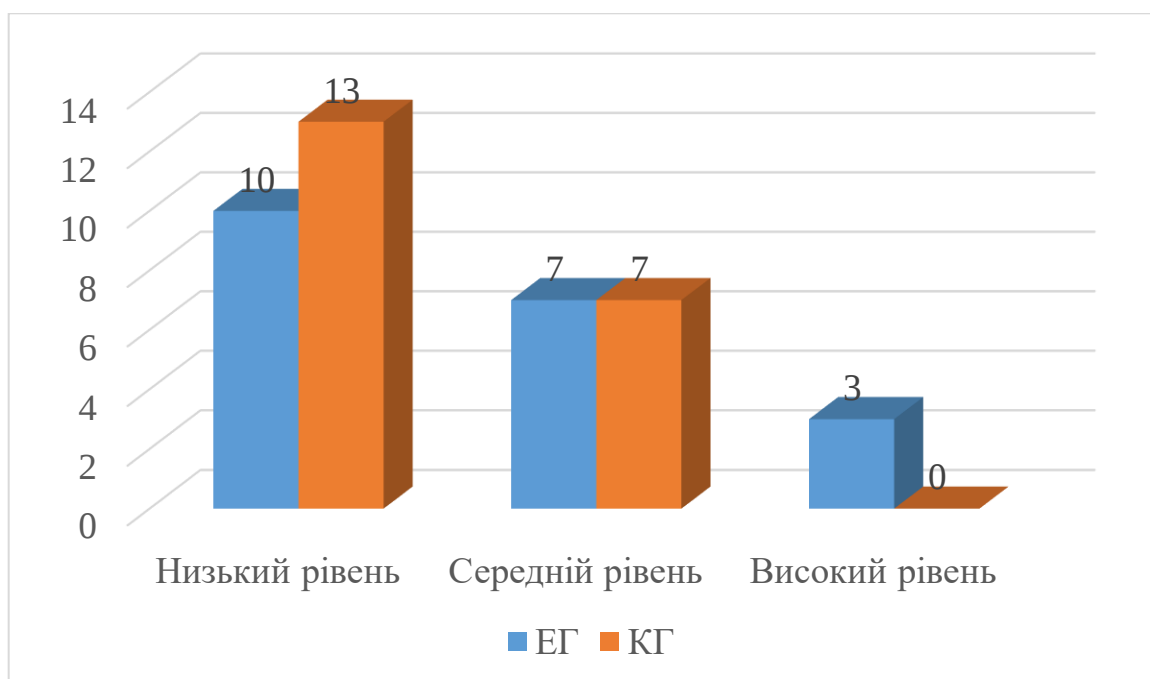

Рис. 2.3 – Кількісні результати діагностики емоційної пам'яті дітей 4-5 років

Діагностична методика «Проба Хеда» (Г. Хед).

Мета: оцінка рівня розвитку рухової пам'яті.

Під час проведення проби педагог показує певні положення рук, а дитина повторює їх.

Інструкція для завдань 1-3: «Зараз я тобі показуватиму рух, а ти повторюй, як я». Далі педагог демонструє перші 3 пози (вибір руки за дитиною):

- Права рука до підборіддя,
- ліва рука до правої брови,
- Права рука до правої щоки.

Інструкція для завдань 4-6: «Зараз те, що я робитиму правою рукою, то і ти роби правою рукою (педагог ставить на лікоть праву руку і чекає виконання дії дитиною, при необхідності допомагаючи їй, а те, що я робитиму лівою рукою, то і ти – лівою рукою)

– ліва рука тримає мочку правого вуха (якщо завдання 4 виконано з «дзеркальними» помилками, то інструкція повторюється ще раз);

- Права долоня до лівої щоки;
- ліва рука до лівої щоки».

Критерії оцінки результатів:

Низький рівень – дитина виконала лише 3 перші завдання та менше.

Середній рівень – дитина виконала без помилок 4 завдання.

Високий рівень – дитина виконала 6 основних завдань (+ допомога педагога).

Аналіз результатів дослідження за методикою «Проба Хеда» представлений на рисунку 2.4.

Охарактеризуємо результат.

Ця методика допомогла виявити низький рівень розвитку рухової пам'яті у 5 дітей (25%) в експериментальній групі. У контрольній групі у 4 дошкільнят – 20%. Діти з низьким рівнем виконували рухи із запинками та не могли згадати послідовність. Алла, Варя, Рауль (експериментальна група) показували рухи з помилками й у результаті виконали лише 3 завдання. У контрольній групі Олексій, Олена змогли запам'ятати та виконати лише два рухи.

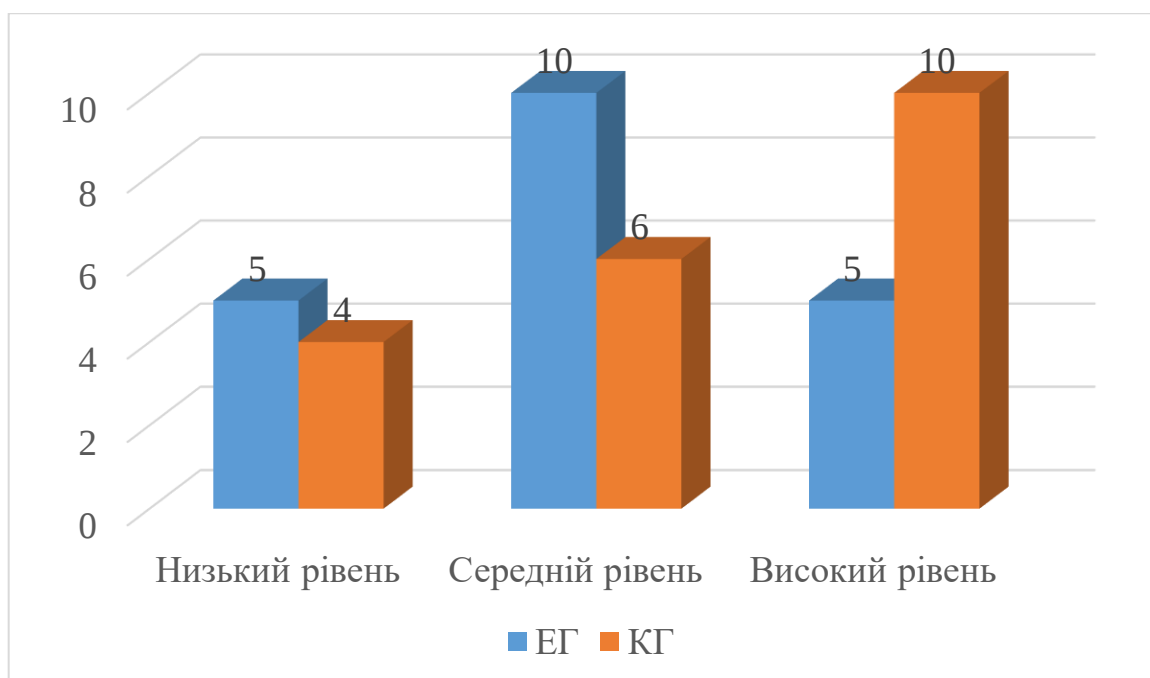

Рис. 2.4 – Кількісні результати діагностики рухової пам'яті дітей 4-5 років

Середній рівень розвитку рухової пам'яті показали 10 дітей (50%) експериментальної групи та 6 дошкільнят (30%) контрольної групи. Діти експериментальної групи (Іван, Васирина, Ксенія) повторили 4 завдання, у правильному порядку виконуючи всі рухи, але допомога педагога була присутня. У контрольній групі (Олексій, Платон, Марія) виконали 3 завдання, повторюючи рухи у правильному порядку, без допомоги педагога.

Високий рівень розвитку рухової пам'яті в експериментальній групі виявлено у 5 дітей, що становить 25%. У контрольній групі із завданнями впоралося 50% дітей. Діти обох груп виконали 6 завдань, складнощі у виконанні були присутні, але не значні, хлопці швидко згадували послідовність та повторювали без помилок, допомога педагога була потрібна. Софія, Марія (експериментальна група) виконували завдання самостійно.

Діагностична методика «Пам'ять за асоціаціями».

Мета: оцінка образної асоціативної пам'яті дітей.

Зміст: перед виконанням завдання дитині показують стимульний матеріал і пояснюють, як потрібно працювати.

Інструкція: «Зараз ми з тобою пограємось у таку гру: я покажу тобі картинку, на ній намальовані різні предмети. Намальовані предмети легко запам'ятати, якщо ти знайдеш зв'язок між ними. Так листок пов'язаний з деревом, адже він росте на ньому, правда? А решта малюнків як між собою пов'язана? Ти легко запам'ятаєш усі ці малюнки, якщо подумаєш і скажеш, що їх пов'язує. Постарайся запам'ятати і послідовність малюнків, тобто як вони розташовані один з одним».

На запам'ятовування відводиться 2-3 хвилини, щоб дитина уважно вивчила всі предмети, запам'ятала їх і сказала, як вони пов'язані між собою. Потім перший малюнок прибирають. Після невеликої паузи, дитині пропонується другий малюнок і зачитується наступна інструкція : «А тепер постарайся згадати і намалювати всі предмети, яких бракує. Якщо ти подивишся на малюнки, розташовані ліворуч, то легко згадаєш, що саме зображено з ними разом».

Показник короткочасної асоціативної пам'яті оцінюється за кількістю правильно відтворених рядів первісного бланку стимульного матеріалу.

Критерії оцінки результатів:

Низький рівень – відтворено 1-2 ряди за допомогою педагога.

Середній рівень – відтворено 2-3 ряди.

Високий рівень – відтворено усі ряди.

Аналіз результатів дослідження з методики «Пам'ять за асоціаціями» представлено рисунку 2.5.

Низький рівень розвитку асоціативної пам'яті в експериментальній групі виявлено у 12 дітей, що становить 60%. У контрольній групі асоціативна пам'ять на низькому рівні 10 дошкільнят – 50%. Діти експериментальної групи змогли пригадати асоціативні картинки лише одного – двох рядів. Завдання виявилось складним для 12 дітей групи. Арсеній утруднявся у складанні рядів і потребував підказок, Рома правильно зміг скласти сам лише 1 ряд. У контрольній групі складнощі у виконанні завдання виникли в Івана, Уляни, Олексія, Владислава дошкільникам було складно зіставити картинки та підібрати асоціації до них.

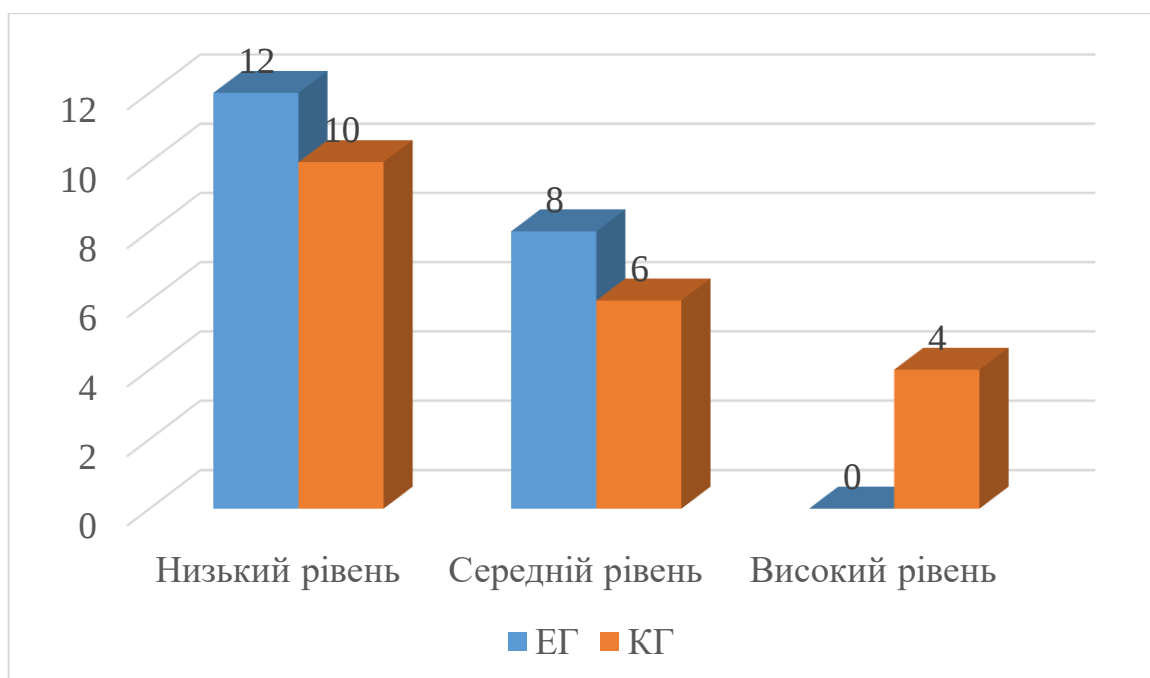

Рис. 2.5 – Кількісні результати діагностики асоціативної пам'яті дітей 4-5 років

Середній рівень розвитку асоціативної пам'яті в експериментальній групі виявлено у 8 дітей (40%), у контрольній групі у 6 дошкільнят (30%). Іван, Ксенія, Данило (експериментальна група) склали по 2 асоціативні ряди, без допомоги педагога, для складання третього ряду хлопцям знадобилася допомога. Інші діти склали по 3 ряди самостійно. У контрольній групі Єва та Євген змогли скласти по 2 ряди самостійно, та 1 ряд з невеликою допомогою дорослого.

Високий рівень розвитку асоціативної пам'яті не виявлено в жодної дитини групи експериментальної групи та у 4 дошкільнят (20%) контрольної групи. Дітям контрольної групи, а саме Дар'ї вдалося скласти всі 4 ряди за асоціаціями самостійно.

Діагностична методика «Запам'ятай форму».

Мета: визначити рівень тактильної пам'яті.

Зміст: «Дитина із заплющеними очима обмацує постаті різної форми (5 постатей) (коло, трикутник, зірочка, квадрат, сердечко), називає їх і запам'ятовує в послідовність, де вони йому пред'являлися. Потім вона, не розплющуючи очей,

відразу ж або після невеликої паузи повинен знайти фігури і вишикувати в тому ж порядку».

Критерії оцінки результатів.

Низький рівень – дитина збудувала у правильному порядку лише 2 фігури.

Середній рівень – дитина побудувала у правильному порядку 3 постаті.

Високий рівень – дитина побудувала у правильному порядку весь ряд.

Аналіз результатів дослідження з методики «Запам'ятай форму» (модифікована) представлений рисунку 2.6.

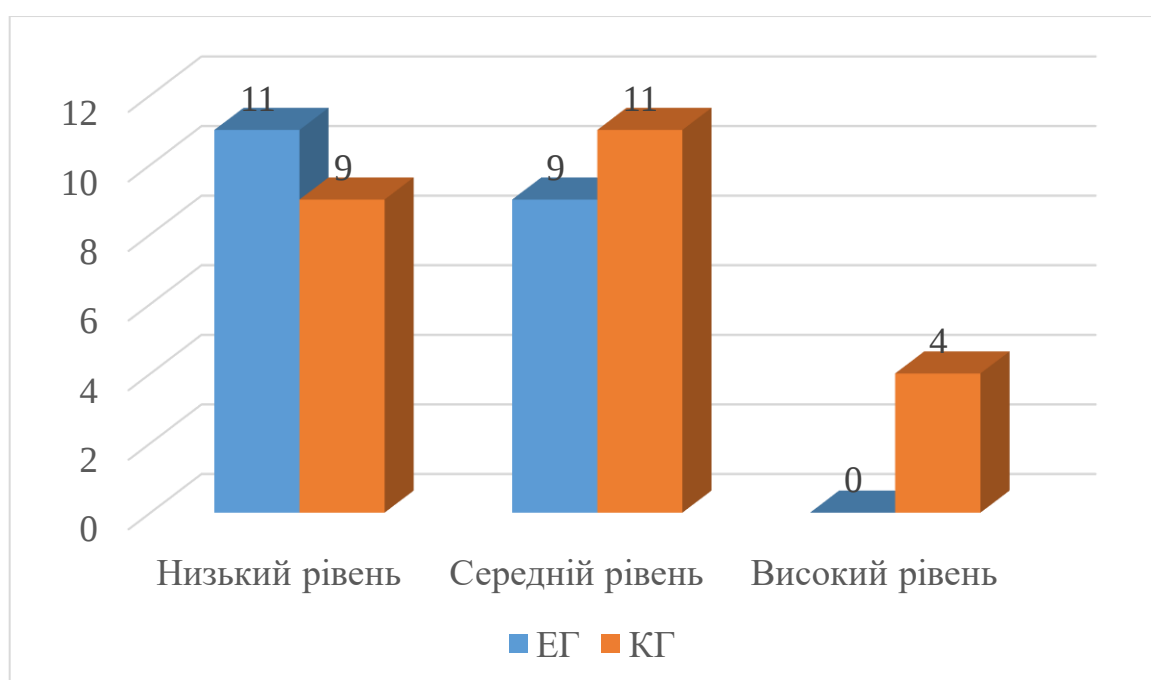

Рис. 2.6 – Кількісні результати діагностики тактильної пам'яті дітей 4-5 років

Охарактеризуємо результат. Низький рівень розвитку в експериментальній групі виявлено у 11 дітей, що становить 55% усієї групи. У контрольній групі 9 дошкільнят – 45%. Діти з низьким рівнем розвитку тактильної пам'яті можуть побудувати в правильному порядку по 2 фігури. Арсеній, Кирило Л., Кирило Р. (експериментальна група) при обмацуванні фігур припускалися помилок у їх називанні, допомога педагога була потрібна, дітям важко було у виконанні

завдань. У контрольній групі Анастасія збудувала правильно, за допомогою дорослого лише 1 фігуру, решту зрозуміти і згадати не змогла.

Середній рівень розвитку тактильної пам'яті у експериментальній групі виявлено у 9 дітей (45%), у контрольній групі у 11 дошкільнят (55%). При побудові низки діти із середнім рівнем розвитку тактильної пам'яті обох груп змогли викласти лише 3 постаті правильно, вдаючись до допомоги дорослого.

Високий рівень розвитку тактильної пам'яті не виявлено в жодної дитини експериментальної та контрольної груп. Вибудувати всі фігури дітям обох груп виявилось складно.

Результати діагностики кожної дитини за показниками представлені в Додатку А. Загальні результати проведеної діагностики обох груп наочно представлені рисунку 2.7.

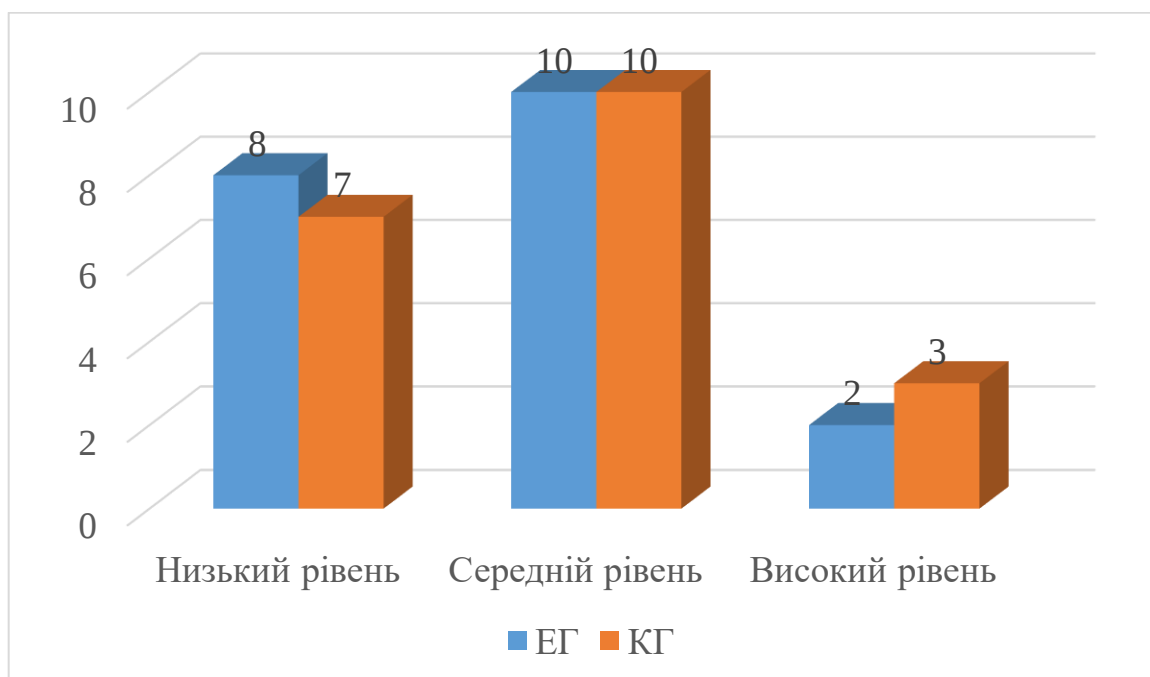

Рис. 2.7 – Кількісні результати діагностики пам'яті дітей дошкільного віку 4-5 років на констатуючому етапі

Проаналізувавши результати всіх діагностичних методик, ми отримали такі результати.

Низький рівень розвитку пам'яті показали 8 дошкільнят (40%) експериментальної групи та 7 дошкільнят (35%) контрольної групи.

Ці діти не змогли запам'ятати більше двох слів, дізнатися більше двох фігур, складання продовження оповідання утруднено. Запам'ятати та повторити понад три рухи було складно. Дошкільнята з низьким рівнем розвитку пам'яті не змогли відтворити понад два ряди з асоціаціями.

Дошкільнята із середнім рівнем розвитку пам'яті в експериментальній групі (10 дошкільнят – 50%) та у контрольній групі (10 дошкільнят – 50%) могли виконувати завдання за допомогою дорослого. При відтворенні слів дошкільнята повторювали трохи більше трьох слів. Вказали правильно лише на 3-4 постаті, продовження оповідання склали, вдаючись до допомоги дорослого. За виконання завдання з асоціаціями, у дошкільнят виникали труднощі. У завданні з рухами їм вдалося повторити лише 4 комбінації із запропонованих 6.

Високий рівень розвитку пам'яті показали 2 дошкільника (10%) з експериментальної групи та 3 дошкільника (15%) з контрольної групи виконували завдання без труднощів, правильно відтворювали слова, у впізнанні фігур труднощів не виникало, допомогою дорослого користувалися в поодиноких випадках. Правильно повторили від 5 до 6 комбінацій рухів.

Провівши аналіз отриманих даних, можна зробити висновок про те, що у дітей експериментальної та контрольної груп переважає низький та середній рівні розвитку пам'яті. З цього випливає, що необхідне проведення ефективнішої роботи з розвитку пам'яті у дітей дошкільного віку.

2.2 Зміст роботи з розвитку пам'яті дітей дошкільного віку 4-5 років у вигляді театралізованих ігор

Результати констатуючого етапу експерименту затвердили актуальність теми дослідження та допомогли спланувати та організувати етап формуючого експерименту.

Ґрунтуючись на аналізі психолого-педагогічної та методичної літератури з проблеми та результатів констатуючого етапу, підібрано зміст роботи з розвитку пам'яті у дітей 4-5 років у вигляді театралізованих ігор.

Театралізовані ігри можна поділити за певними показниками.

На розвиток образної (слухової) пам'яті було підібрано такі театралізовані ігри: «Пташині голоси», «Продуктовий магазин», «Чарівний мішечок» та інші.

На розвиток образної (зорової) пам'яті було підібрано такі театралізовані ігри: «Теремок», «Колобок» та інші.

На розвиток рухової пам'яті: «Кругосвітня подорож», «Перетворення дітей», «Перетворення кімнати» та інші.

Формуюча робота реалізовувалась у три етапи.

Робота з дітьми здійснювалася в різний проміжок часу і в різних видах діяльності. На початковому етапі діти лише знайомилися з різними видами тетра таких, як: театр на столі, театр на руці – пальчиковий, театр на руці – рукавичний, гра-драматизація.

Підготовчий етап включав збагачення розвиваючого предметно-просторового середовища атрибутами та матеріалами для театралізованих ігор (книги з казками за віком, пальчиковий та ляльковий театр, костюми перетворення на героїв казок, стимульний матеріал).

Театралізовані ігри різних форматів включають:

- дії дітей з ляльковими персонажами (сюжетними та образними іграшками), пальчиковими, бібабо, площинними фігурами;
- безпосередні дії дітей за ролями;
- літературну діяльність (проявляється як діалогів і монологів від імені персонажів літературних творів, з допомогою слів автора);
- образотворчу діяльність – носить характер просторово-образотворчою: діти створюють мальовані костюми персонажів. Перед проведенням театралізованих ігор організовувалась попередня робота з дітьми:
 - бесіди за казками, розгляд ілюстрацій, бесіди про якості героїв;
 - відгадування загадок на теми «Тварини», «Свята»;

- рухові фізкультхвилинки «Будуємо будинок», «Дасть здоров'я за хвилинку ...» і так далі;
- рефлексія.

В результаті в групі оформлений театралізований центр. Який ефективні засоби для того, щоб допомогти дітям організувати самостійну творчу діяльність, гру в театр.

Театралізований центр представлений різноманітністю обладнання для розігрування сцен та театрів. у цей центр ми помістили театр на ложках, настільний театр, театр на прищіпках.

Дані формати театралізованих ігор пропонувалися дітям як вільна діяльність, з поясненням правил для активізації розвитку всіх психічних процесів. У ході занять також застосовувалися дані формати ігор як стимульний матеріал. Для організації педагогічного процесу та покращення засвоєння інформації дітьми.

Здебільшого проходила активна робота з дітьми, у яких показники рівня розвитку пам'яті сформувалися на низькому рівні. Діти неохоче брали участь в іграх, багато хто реагував на їхню участь агресивно. У процесі гри використовувалися різні ігрові прийоми: вибір ролей за бажанням дітей, програвання ролей у парах, участь у рольових діалогах дітей з використанням вербальних та невербальних способів виразності, розповідь казки чи переказ від імені різних героїв, уявлення себе іншою істотою, самостійні імпровізації та спільні обговорення. Для залучення активізації їх пам'яті використали сюрпризний момент.

На діяльнісному етапі відповідно до показників рівня розвитку пам'яті у дітей 4-5 років було розроблено театралізовані ігри, надалі вони були включені до спільної діяльності педагога та дітей у режимні моменти.

У процесі спільної діяльності реалізовувалися завдання: формування уявлень про театралізовані ігри; розвиток пам'яті дошкільнят 4-5 років; розвиток мовної активності, словникового запасу; формування рухової активності дітей, витривалості, вміння працювати у групі.

Тематика театралізованих ігор: відтворення казки «Теремок», «Колобок»; театралізовані ігри-імпровазації «Виразна міміка», «Гра на розвиток пластичної виразності рухів тіла та міміки обличчя»; сценки для свята «День здоров'я».

В театралізованих іграх брали участь діти експериментальної групи.

Перша театралізована гра за мотивами казки «Теремок» була спрямована на формування у дітей інтересу до театралізованих ігор, сприяє активізації словника та розвитку образної пам'яті. Проводилася у форматі заняття.

Для першої гри вибиралися діти, які мають на початковому етапі виявлено середній рівень розвитку пам'яті. Для того, щоб продемонструвати, як треба проводити казку для решти дітей. Інші хлопці, які показали низький рівень розвитку пам'яті залишилися поки що в ролі глядачів, їм необхідно було запам'ятати матеріал для подальшого відтворення та обговорення.

Завданнями цієї гри є: розвивати вміння узгоджувати свої дії з іншими дітьми; розвивати вищі психічні функції шляхом запам'ятовування та відтворення ролей; активізація словника на тему диких тварини.

Обладнання для гри: атрибути для програвання казки (теремок, костюми).

Попередня робота: познайомити дітей із змістом народної казки «Теремок», розгляд ілюстрацій з казки, замальовка героїв казки, розподіл слів героїв казки між дітьми.

Коли всі герої казки (6 персонажів) були розподілені та слова вивчені, почалося заняття-вистава. Почалося заняття з промови педагога і рухової активності дітей: «Багато казок є у світі, Казки дуже люблять діти. Усі хочуть у них побувати і трохи пограти».

Далі педагог пропонує вирушити у подорож: «Вирушаємо в дорогу, ви згодні»? Далі зачитується промовчання для ходьби: «На чарівну прогулянку запрошую вас піти, один за одним стаєте, раз-два-три-чотири-п'ять, вирушаємо гуляти. Різними доріжками ми пройдемо зовсім трошки. Праворуч, ліворуч подивились і навпочіпки присіли. Встали, дружно потяглися, і як кішечки прогнулися. Попереду тече струмок, підходьте швидше. Руки убік розставимо, переходити його ми станемо. А тепер стрибки на місці і поплескаємо всі разом».

Під час заняття з'являється галявина, на яку йшли діти: «Діти, подивіться це чарівна галявина, тут живе казка. Ось прийшов і казки час». Під час заняття педагог розповідає казку, демонструючи ілюстрацію до неї.

Наприкінці заняття проводиться рефлексія, в якій беруть участь глядачі вистави. Педагог хвалить героїв, проводить їх оплесками: «Молодці». Далі із групою підтримки (глядачами) проводить рефлексію: «А тепер давайте згадаємо як називається казка?

– Згадайте, хто знайшов теремок?

– Як пищить мишка?

– Як розмовляє жаба?

– Хто ще прискакав до теремка? Який кролик?

– Хто ще прийшов до теремка?

– Лисичка, яка?

– А ще хтось жив у теремці? Ведмідь який? Що зробив ведмідь? І звірятка побудували новий теремок».

Педагог не забуває хвалити дітей і підбиває підсумок заняття: «Які ви молодці. Уважно дивилися казку, запам'ятали всіх мешканців теремка, але нам час повертатися до дитячого садка. По доріжках, стежками до дитячого садка підемо зараз. Ось ми й у дитячому садку. Сідайте на стільчики. Вам сподобалась наша подорож? Весело ми провели час. Настав час прощатися. Скажіть усім до побачення!».

За підсумками заняття можна відзначити активність дітей із середнім рівнем розвитку пам'яті, проте, діти з низьким рівнем розвитку пам'яті результативно відповідали на поставлені питання з цікавістю дивилися уявлення та брали участь у занятті з використанням театралізованої гри.

Наступним етапом діяльності з використанням театралізованих ігор проводиться заняття з мотивів казки «Колобок». У цьому занятті педагог використовує комплект «Мозаїки ігрової логопедичної».

За допомогою «Мозаїки ігрової логопедичної» вирішуються корекційно-розвиваючі завдання з усіх напрямків розвитку вищих психічних функцій.

Мозаїка дає можливість дитині активно діяти з геометричними тілами, на практиці пізнавати їх колір, форму, величину, засвоювати правильні назви деталей, удосконалювати сприйняття просторових відносин, розвивати сенсомоторику.

Мета заняття: формування у дітей активного інтересу до театралізованих ігор, активізація словникового запасу, спонукання до рухової імпровізації.

Завдання: розвивати вміння працювати з ляльковим театром, узгоджувати рухи героїв казки, розвивати рухову пам'ять, тактильну пам'ять, пам'ять за асоціаціями, порядок їх появи; вчити виконувати ігрові дії; формувати вміння працювати з геометричними формами, називати їх.

Обладнання: ляльковий театр (куля-колобок, іграшки: бабуся, дідусь, заєць, вовк, ведмідь, лисиця), стіл для програвання, будиночок з віконцем, набір геометричних фігур із комплекту «Мозаїка ігрова логопедична», робочі поля за казкою.

Попередня робота : читання казки «Колобок», перегляд мультфільму «Колобок».

Педагог починає заняття з вітання дітей: «Здрастуйте, діти! Сьогодні ми з вами вирушимо в подорож казкою «Колобок». Згадаймо з вами казку, героїв, їхні дії». Педагог починає ставити питання дітям за прочитаною раніше казкою, далі ділить дітей на пари і вони парами проходять за стіл, де вже лежать робочі поля із зображенням героїв і фрагментів казки (робочі поля розкладені відповідно до послідовності дій у казці). Дітям надходить завдання розкласти геометричні фігури комплекту логопедичної мозаїки у місця, куди це потрібно.

Коли завдання виконано у всіх пар, педагог пропонує дітям розповісти казку та програти її за допомогою лялькового театру. Завершуючи заняття, педагог проводить рефлексію та прощається з дітьми.

В ході заняття у дітей спостерігалось позитивне ставлення до однолітків, активну участь у діях. Можна відзначити ефективність роботи у цьому напрямі з метою розвитку пам'яті у дошкільнят 4-5 років. У результаті заняття активізується образна (зорова) пам'ять, емоційна пам'ять, асоціативна пам'ять.

Театралізована гра-імпровізація «Виразна міміка».

Мета гри: формування вміння показувати за допомогою міміки обличчя яскравий образ героя; формування вміння розрізняти емоції.

Завдання: розвиток та активізація словникового запасу дітей; розвиток емоційної пам'яті.

Обладнання: ілюстрація емоцій.

Попередня робота: розгляд ілюстрацій емоцій, коментування картинок.

Педагог починає гру з пропозиції розглянути картотеку емоцій, згадати як називаються емоції та що вони означають. Далі педагог пропонує вибрати одну предметну картинку та показати емоцію щодо цієї ілюстрації. Теми ілюстрацій: Солоний чай; їм лимон; сердитий дідусь; лампочка згасла, спалахнула; брудна папірець; тепло-холодно; розсердилися на забіяка; зустріли гарного знайомого; образилися; здивувалися; злякалися забіяку; вміємо лукавити (підморгування); показати, як кішка випрошує ковбасу (собака); мені сумно; отримати подарунок; дві мавпи: одна гримасує – інша копіює першу; не гнівайся! Будь уважний; радість; захоплення; я чищу зуби. На завершення гри педагог ставить питання про емоції дітей: «Чия емоція вам сподобалася найбільше? Які емоції вам запам'яталися?».

У ході гри «Виразна міміка» спостерігалася участь усіх дітей як з низьким, так і середнім рівнем розвитку пам'яті дошкільнят. Діти активно зображували показану їм емоцію та пропонували свої. Можна дійти висновку, що під час цієї гри нам вдалося акцентувати увагу до розвитку емоційної пам'яті у вигляді театралізації.

Театралізована гра-імпровізація «Гра на розвиток пластичної виразності рухів тіла та міміки обличчя».

Мета гри: формувати у дітей живий інтерес до театралізованих ігор, спонукати до рухової імпровізації, використовувати прийоми ігрового образу за допомогою міміки, жестів, рухів та звуків.

Завдання: розвивати рухову активність дітей, словниковий запас, емоційну та рухову пам'ять.

Попередня робота полягає у розмові на тему: «Улюблені герої з казок та мультфільмів», гра малої рухливості «Покажи свого улюбленого персонажа з казки, не кажучи жодного слова».

Педагог дає завдання дітям: «пройти камінчиками через струмок від імені будь-якого персонажа (казки, оповідання, мультфільму) на їхній вибір. Запропонувати дитині від імені будь-якого персонажа підкрастися до сплячого звіра (зайця, ведмедя, вовка). Запропонувати ловити метелика від імені різних персонажів і так далі».

Можна ускладнити завдання і запропонувати дітям розповісти казку від імені якогось героя. Головне завдання полягатиме в тому, щоб правильно та виразно показати емоції та рухи героїв. Завершенням гри буде підсумкове слово педагога та рефлексія між дітьми.

Останнім завданням буде підготовка до «Дня здоров'я». Мета свята: сприяти розвитку театралізованої діяльності у дітей, активізація та розвиток словникового запасу.

Завдання свята: вчити відчувати та розуміти, передавати емоційний стан персонажів; використовуватиме передачі образу різноманітні виразні засоби (жести, міміку, інтонацію).

Обладнання: костюми: лікаря, медсестри, пірати-розбійники; стіл для лікаря (атрибутами) та медсестри (з атрибутами). Котел для кухара, ложки та тарілки для кожного пірата, зуб з картону, великий шприц, ширма.

Попередня робота: читання казки «Доктор Айболіт», бесіда на тему «Професія лікар і медсестра». Ролі розподіляються разом із педагогом.

Це свято проводять самі діти, розігруючи сценки. Дітям вдалося правильно показати свої емоції, рухи, відтворити свої слова. Завершенням цього свята є промова, яку герої свята промовляють усі разом.

За підсумками свята ми побачили, що дошкільнята узгоджено і дружно програвали всі поставлені сценки. В результаті у дітей дошкільного віку збільшилася швидкість запам'ятовування, відтворення. Опрацьовані у ході свята

всі види пам'яті, тим самим, можна сказати, що проведення свята позитивно позначилося на розвитку пам'яті.

На третьому етапі відбувалася розробка та організація заходів для батьків, які були спрямовані на активізацію взаємодії з дітьми у процесі використання театралізованих ігор у домашніх умовах.

Взаємодія з батьками була спрямована на ознайомлення їх з інформацією про театралізовані ігри та на залучення батьків до корекційно-освітньої діяльності. Робота з батьками включала в себе:

- консультацію «Театралізовані ігри вдома та в дитячому садку»;
- майстер-клас «Використання театралізованих ігор у домашніх умовах» за участю дітей;
- складання рекомендацій та пам'ятки для батьків «Розвиток пам'яті у дітей дошкільного віку» (наведено у додатку Б).

Отже, вважаємо, що проведені ігри та заняття сприяли розвитку вищих психічних функцій дітей дошкільного віку 4-5 років, зокрема і пам'яті. Дошкільнята отримали багато нових вражень та емоцій. Опанували навички театралізованих ігор.

Формуюча робота з розвитку пам'яті у дітей 4-5 років за допомогою театралізованих ігор включала всі необхідні для успішної реалізації умови:

- підібрані види, тематика театралізованих ігор для розвитку пам'яті у дітей 4-5 років;
- розроблено завдання для реалізації процесу розвитку пам'яті;
- проведено попередню роботу зі збагачення розвиваючого предметно-просторового середовища;
- проведено розробку та організацію заходів для батьків, спрямованих на активізацію взаємодії з дітьми у процесі використання театралізованих ігор у домашніх умовах.

Наступним етапом було дослідження динаміки рівня розвитку пам'яті у дітей 4-5 років після проведення формуючого експерименту.

2.3 Динаміка рівня розвитку пам'яті у дітей 4-5 років

Дослідження динаміки рівня розвитку пам'яті у дітей 4-5 років в експериментальній та контрольній групах проводилося за допомогою контрольного зрізу з використанням тих же діагностичних методик, що й на констатуючому етапі.

Мета контрольного етапу експерименту – виявлення динаміки рівня розвитку пам'яті у дітей 4-5 років. Ми порівняли результати констатуючого етапу експерименту та результати, які отримали після проведення формуючого експерименту.

Аналізуючи отримані результати в ході констатуючого та контрольного експерименту, вдалося визначити позитивну динаміку в експериментальній групі та незначну динаміку розвитку пам'яті у контрольній групі. Детальні результати кожної дитини подано у додатку А.

Аналізуючи результати діагностичної методики образної (слухової) пам'яті (рис. 2.8), можна сказати, що кількість дітей низького рівня експериментальної групі зменшилася на 4 дитини (20%). Кількість дітей середнього рівня зменшилася на 1 дитину (5%) і наразі становить 10 дітей (50%). Кількість дітей із високим рівнем розвитку пам'яті збільшилась на 5 осіб (25%) і тепер становить 6 осіб (30%). У більшості дітей почала простежуватися захопленість процесом виконання завдань. Діти рідше почали звертатися по допомогу до педагога, частіше стала спостерігалася ініціатива у діяльності з вирішення завдання. Спостерігалися покращення у прослуховуванні матеріалу, його запам'ятовуванні та відтворенні.

Діти контрольної групи показали незначні результати за показниками рівнів пам'яті. Так низький рівень спостерігається у 5 дітей (25%), середній рівень спостерігається у 12 дітей (60%), а високий рівень збільшився на 3 дитини (15%). Значно гірше запам'ятовували інформацію на слух діти контрольної групи.

Хлопці із середнім рівнем розвитку образної (слухової пам'яті) почали трохи краще засвоювати інформацію щодо оцінки всередині діагностичної методики.

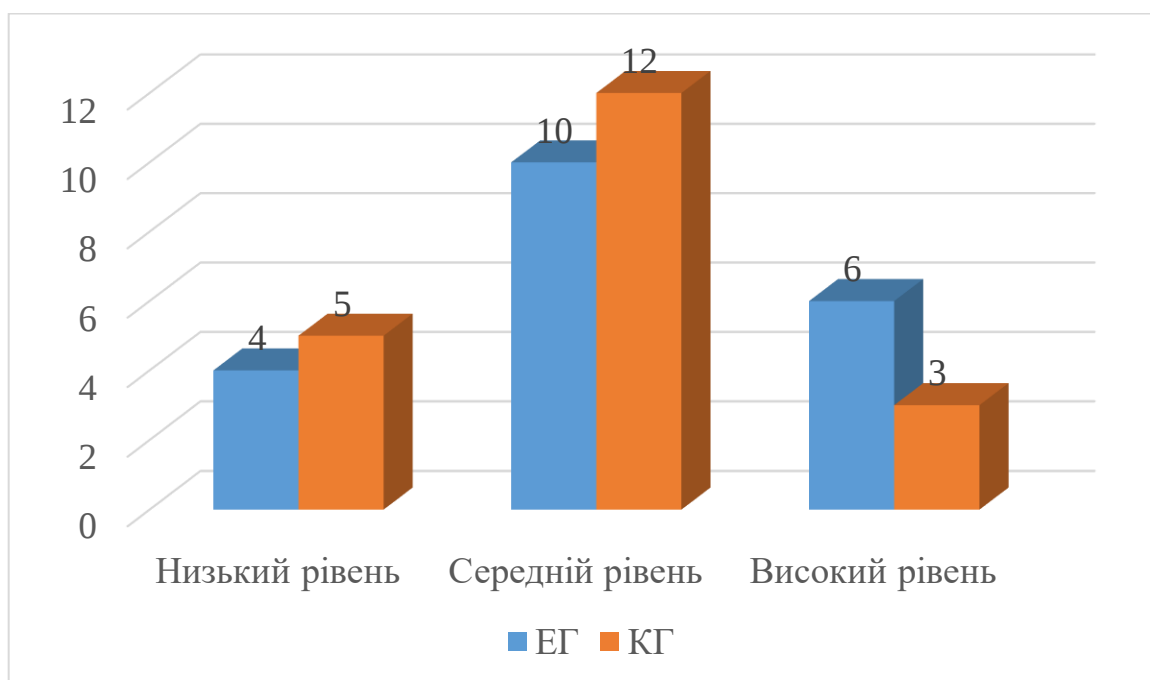

Рис. 2.8 – Порівняльні результати діагностики образної (слухової) пам'яті у дітей 4-5 років

Аналіз результатів діагностики рівня розвитку образної (зорової) пам'яті (рис. 2.9) показав такі результати: кількість дітей експериментальної групи з високим рівнем збільшилася на 5 осіб (25%), становило 8 дітей (40%). 9 дітей (45%) становлять середній рівень розвитку пам'яті на контрольному етапі. За показником розвитку образної (зорової) пам'яті кількість дітей низького рівня становила 3 дитини (15%), кількість дітей середнього рівня зменшилася на 3 дитини (15%) та становила 9 дітей (45%). Діти порівняно краще відповідали на питання, правильно виконують завдання. Найменше звертаються за допомогою до дорослого. Рівень розвитку образної (зорової) пам'яті підвищився у дітей експериментальної групи після проведення низки рекомендацій та занять із застосуванням театралізованих ігор.

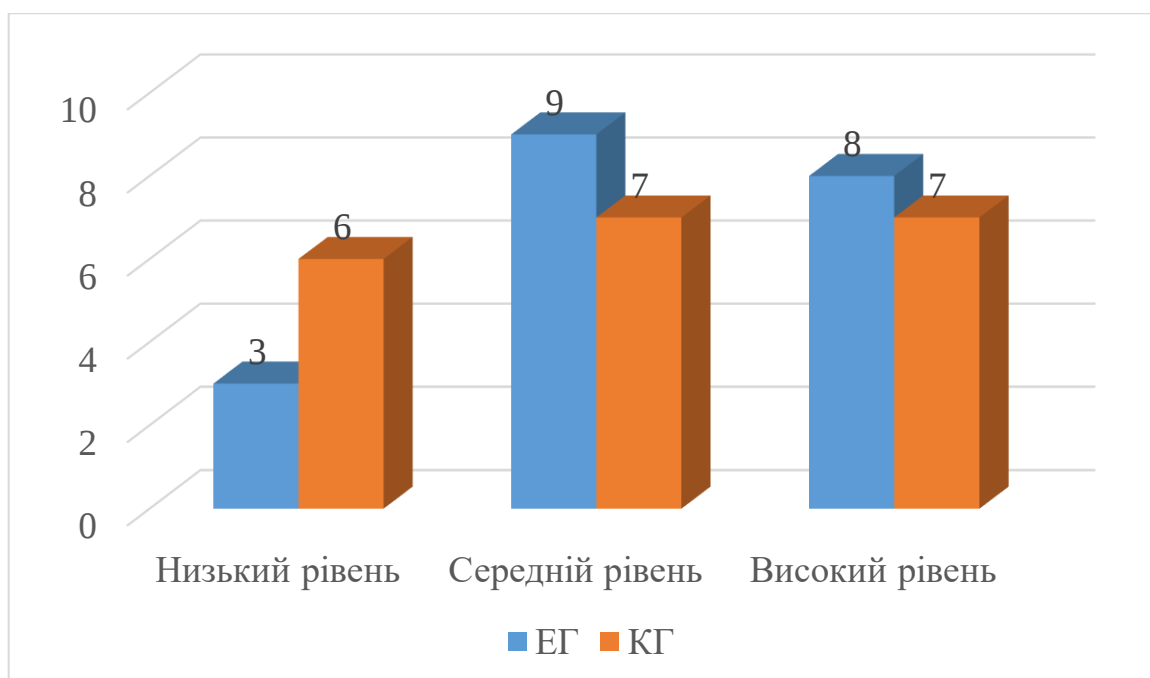

Рис. 2.9 – Порівняльні результати діагностики образної (зорової) пам'яті у дітей 4-5 років

Показники низького рівня у дітей контрольної групи залишилися незмінними: 6 дітей (30%) з низьким рівнем, середній рівень зменшився на 3 дітей (15%), а кількість дітей з високим рівнем становила 7 (35%). Аналіз результатів рівня розвитку образної (зорової) пам'яті у дошкільнят контрольної групи показав, що внаслідок проведення штатних заходів щодо розвитку пам'яті дошкільнят зміни сталися, але незначні. Тим самим ми спостерігаємо, що дітей з високим рівнем розвитку образної (зорової) пам'яті 7. У процесі виконання діагностичних завдань дошкільнята стали менше користуватися допомогою дорослого.

Результати діагностичної методики рівня розвитку емоційної пам'яті, представлений на рисунку 2.10, показали що в експериментальній групі: кількість дітей низького рівня зменшилась на половину і становила 5 дітей (25%). Кількість дітей середнього рівня зменшилася на 1 дитину (5%) та становила 6 дітей (30%). Кількість дітей високого рівня збільшилася на 6 осіб (30%) та становила 9 дітей (45%). Рівень розвитку емоційної пам'яті дітей дошкільного віку експериментальної групи підвищився за всіма показниками. Значно краще діти

почали передавати емоції, запам'ятовувати та керувати ними. За виконання діагностичних завдань діти з низьким рівнем розвитку пам'яті не зверталися по допомогу дорослого.

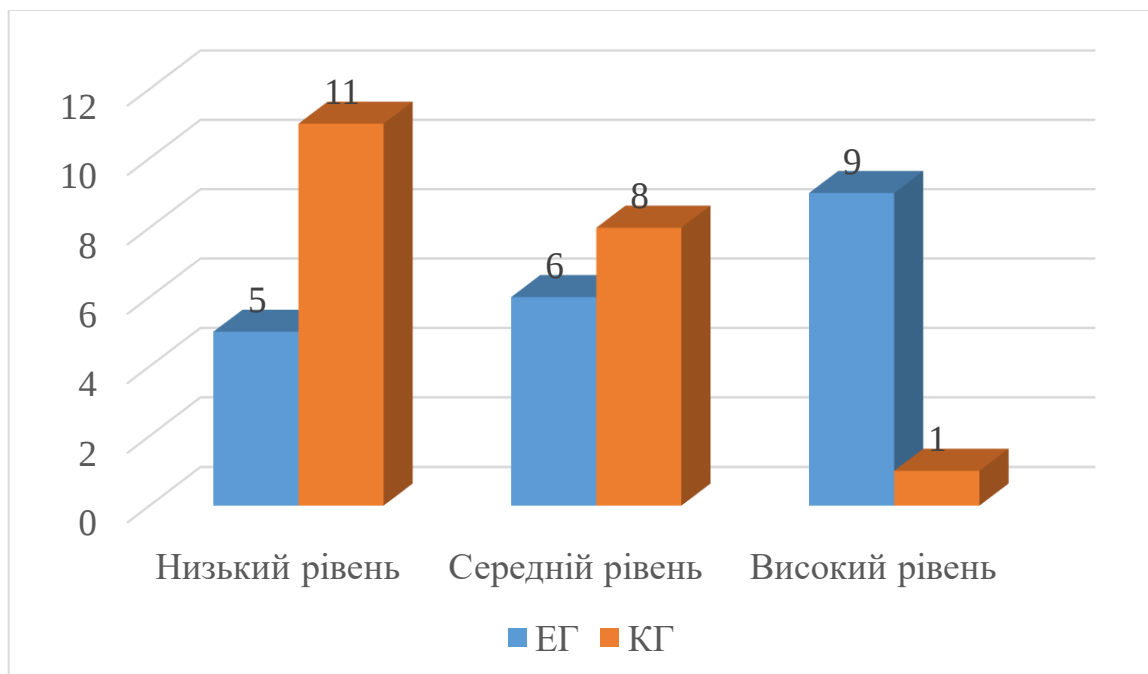

Рис. 2.10 – Порівняльні результати діагностики емоційної пам'яті у дітей 4-5 років

Контрольна група показала такі результати: кількість дітей низького рівня зменшилася на 2 дитини (10%), кількість дітей середнього рівня збільшилася на 1 дитину (5%), високий рівень підвищився на 1 дитину (5%). У контрольній групі результати показали, що більшість дітей піднялися лише на один щабель. Тобто, з низького рівня розвитку пам'яті перейшли на середній. Тут можна зазначити, що діти повністю самостійно виконували завдання діагностики, по допомогу до дорослого не зверталися.

Аналіз результатів дослідження з методики «Проба Хеда» (Г. Хед) представлений рисунку 2.11. За цим показником кількість дітей експериментальної групи з високим рівнем збільшилася на 4 особи (20%) та становила 9 дітей (45%). Показник середнього рівня розвитку пам'яті на контрольному етапі становив 8 дітей (40%). За показником розвитку рухової

пам'яті кількість дітей низького рівня зменшилася на 2 особи (10%) та становила 3 дитини (15%).

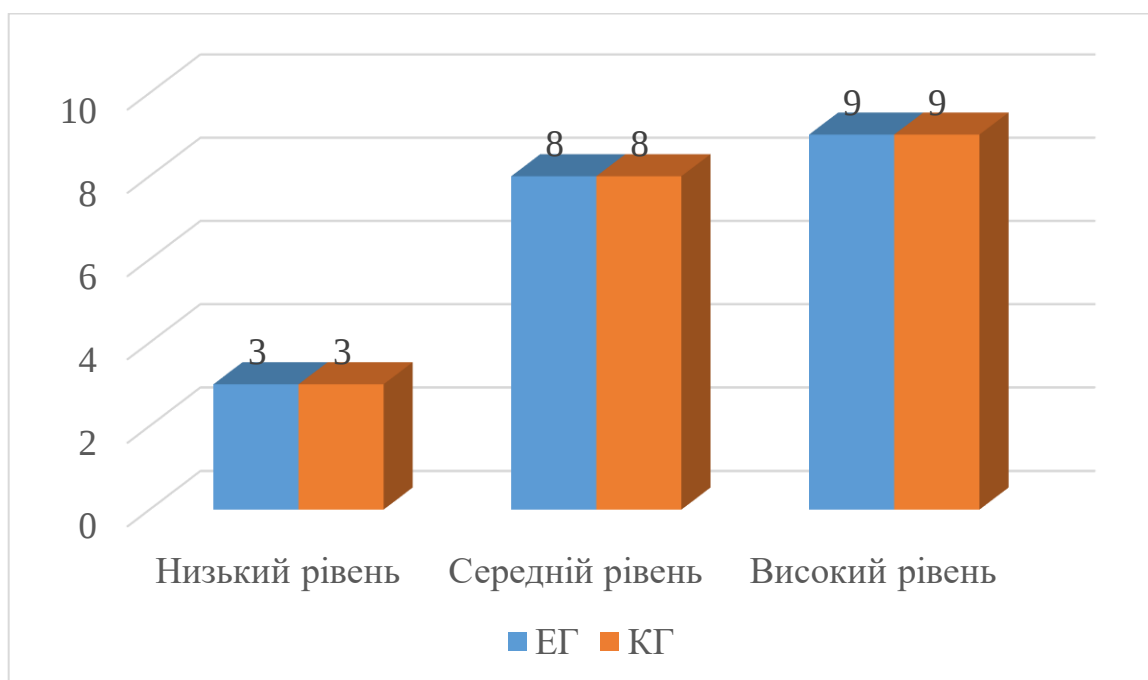

Рис. 2.11 – Порівняльні результати діагностики рухової пам'яті у дітей 4-5 років

З результатів видно, розвиток рухової пам'яті дітей дошкільного віку контрольної групи змінилося незначно і став відповідати результатам розвитку цього виду пам'яті дітей дошкільного віку експериментальної групи.

В результаті аналізу даних діагностики рівня розвитку рухової пам'яті ми бачимо, що в експериментальній та контрольній групах кількісні результати сформувалися на одному рівні розвитку. Тим самим можна сказати, що під час проведення занять із театралізованими іграми рухова пам'ять може розвиватися однаково. Діти завжди перебувають у руховій активності і нові рухи вони впізнають один від одного.

Аналізуючи результати діагностичної методики рівня розвитку асоціативної пам'яті, представлений на рисунку 2.12, відзначимо, що кількість дітей експериментальної групи з низьким рівнем на контрольному етапі склала 6

дітей (30%). Показник середнього рівня розвитку пам'яті зменшився на 3 дитини (15%) та становив 5 дітей (25%). Кількість дітей із високим рівнем на контрольному етапі становила 9 дітей (45%). За показниками експериментальної групи бачимо, що рівень розвитку асоціативної пам'яті підвищився, що свідчить про продуктивну роботу групи з використанням театралізованих ігор.

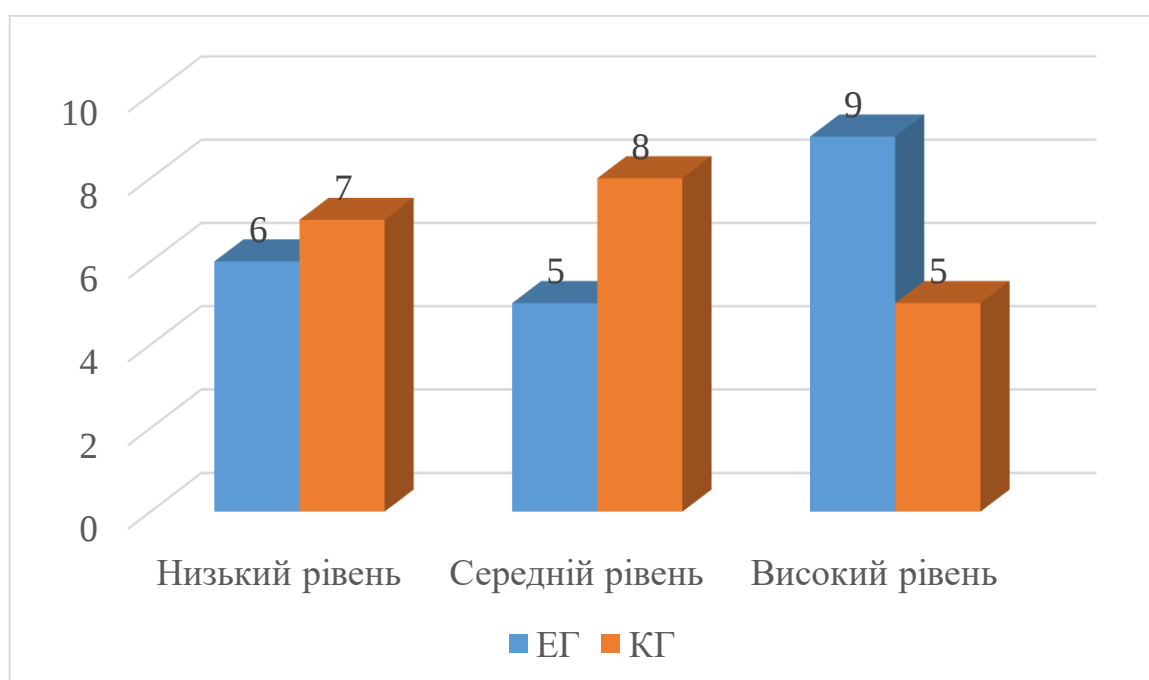

Рис. 2.12 – Порівняльні результати діагностики асоціативної пам'яті у дітей 4-5 років

У контрольній групі ми бачимо такі результати: кількість дітей низького рівня зменшилося та становило 7 дітей (35%), середній рівень підвищився на 2 дітей (10%), високий рівень становить 5 дітей (25%), більше на 1 дитину (5%), ніж у констатуючому етапі. У контрольній групі результати діагностики рівня розвитку асоціативної пам'яті значно гірші. Кількість дітей із високим рівнем розвитку асоціативної пам'яті становить лише 5 дітей, що у 4 дитини нижче, ніж у експериментальної групі. Діти контрольної групи під час виконання завдань діагностики, навіть із високим рівнем розвитку асоціативної пам'яті, зверталися по допомогу до дорослого.

Аналіз результатів дослідження з методики «Запам'ятай форму» представлений на рисунку 2.13.

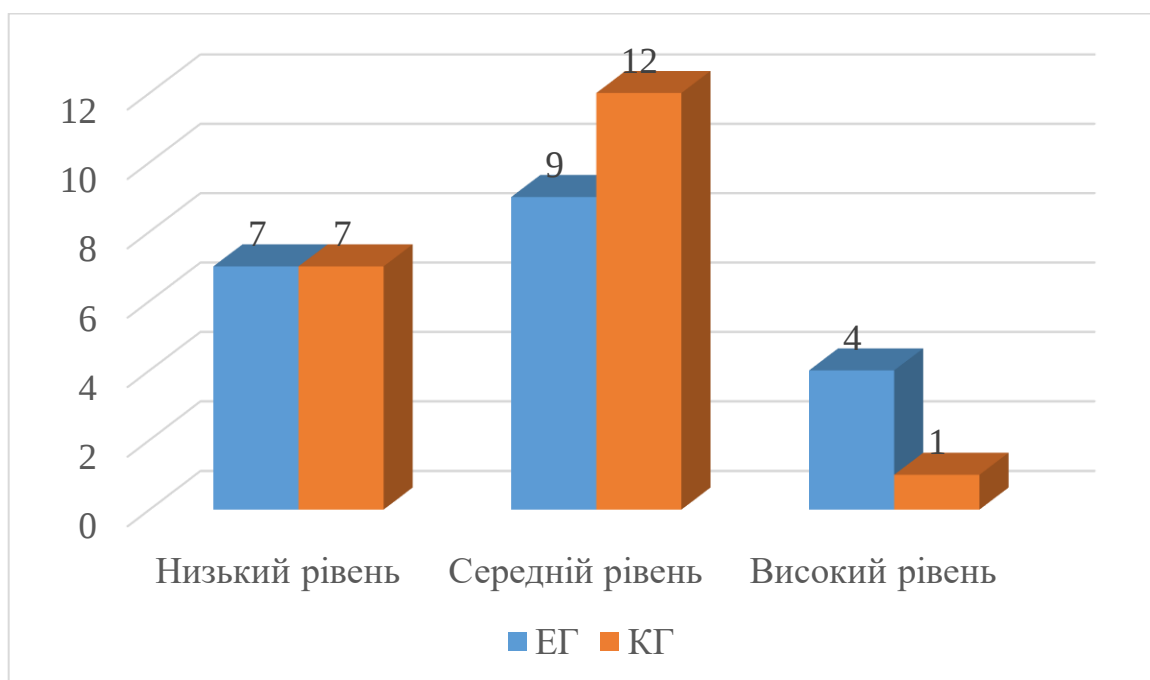

Рис. 213 – Порівняльні результати діагностики тактильної пам'яті у дітей 4-5 років

За результатами діагностичної методики виявлення рівня розвитку тактильної пам'яті в експериментальній групі можна сказати наступне: збільшилася кількість дітей високого рівня на 4 дитини та становила 20%. Результати дітей із низьким рівнем піднялися до середнього рівня (4 дитини (20%)). Загалом за показником розвитку рухової пам'яті кількість дітей низького рівня зменшилася на 4 дитини (20%) та становила 7 дітей (35%). У процесі проведення цієї діагностики можна виділити чотирьох дітей експериментальної групи, які виконали всі завдання, не вдаючись до допомоги дорослого (Софія, Марія, Роман, Матвій). Загалом, діти із середніми показниками справлялися із завданням самостійно.

Показники рівнів розвитку тактильної пам'яті у контрольній групі змінився незначно: низький рівень зменшився на 2 дитини (10%), показник середнього рівня збільшився на 1 дитину (5%), високий рівень збільшився на 1 дитину (5%).

У контрольній групі хороші результати показала одна дитина (Уляна), яка виконала всі завдання без помилок, за меншу кількість часу та без звернення за допомогою до дорослого. Тим самим можна сказати про високий рівень розвитку тактильної пам'яті Уляни.

Аналізуючи результати контрольного етапу експериментальної роботи, ми можемо дійти висновку, що кількість дітей експериментальної групи з низьким рівнем зменшилася на 3 дитини (15%). Кількість дітей із середнім рівнем зменшилась на 2 дітей (10%). Динаміка високого рівня розвитку пам'яті становила 5 дітей (25%). Загалом у дітей сформувалися вміння самостійно здійснювати дії практичного характеру у процесі діяльності, створені задля вирішення завдань. Під час вирішення завдань діти стали вільно спирається на існуючі уявлення. Діти активно почали ставити питання, почали виявляти зацікавленість об'єктом.

Порівняльні результати діагностики рівня розвитку пам'яті у дітей експериментальної та контрольної групи на констатуючому та контрольному етапах експерименту представлені на рисунку 2.14.

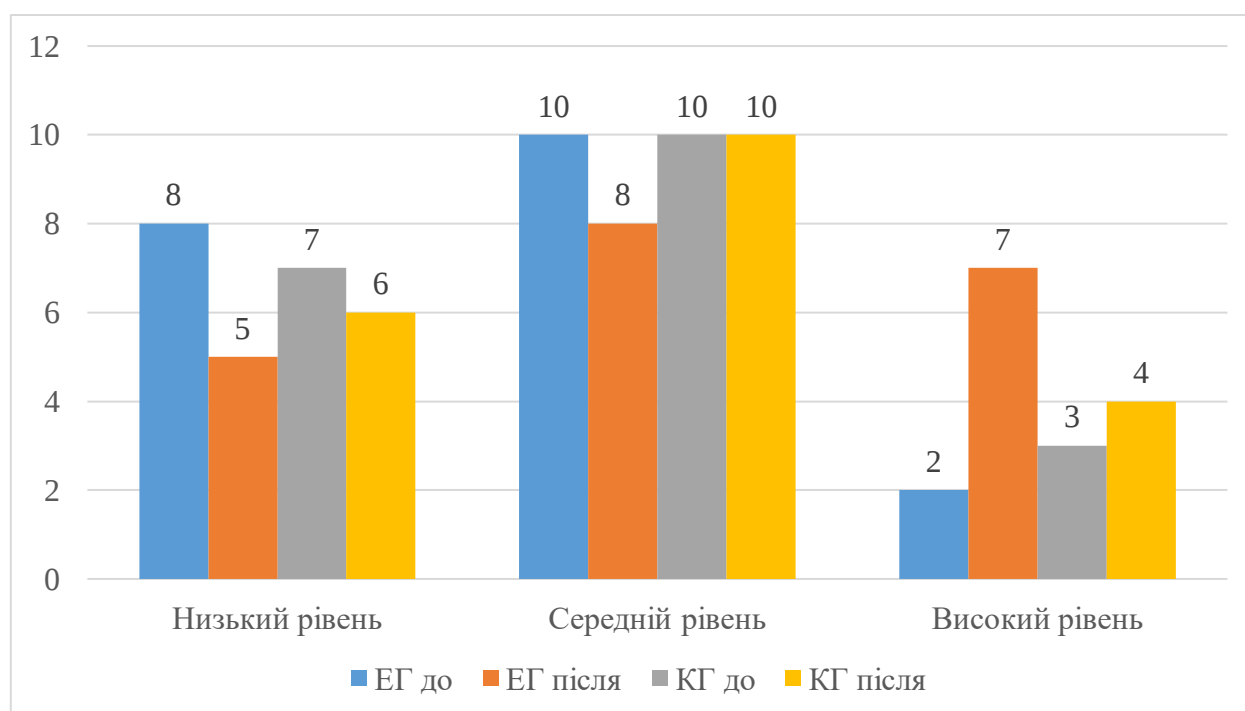

Рис. 2.14 – Порівняльні результати діагностики експериментальної та контрольної групи на констатуючому та контрольному етапах експерименту

У результаті можна сказати, що рівень розвитку пам'яті у дітей 4-5 років в експериментальній групі підвищився. Дітям стало легше запам'ятовувати інформацію, відтворювати її та покращилася комунікація дітей з однолітками та дорослими. Усі показники розвитку пам'яті дошкільнят підвищилися до максимуму. Рівень розвитку всіх показників пам'яті підвищився і став значно вищим.

Динаміка рівня розвитку пам'яті у дітей контрольної групи незначна: динаміка низького рівня зменшилася на 1 дитину (5%), відповідно кількість дітей із високим рівнем підвищилася на 1 (5%). Кількість дітей із середнім рівнем не змінилась.

Таким чином, результати повторної діагностики виявлення рівня розвитку пам'яті у дітей на контрольному етапі показали суттєву позитивну динаміку в експериментальній групі, що свідчить про ефективність проведеної роботи з дітьми та використання театралізованих ігор для розвитку пам'яті у дітей.

Висновки до другого розділу

Експериментальна робота, висвітлена у другому розділі дослідження, дозволила комплексно оцінити рівень розвитку пам'яті у дітей 4–5 років та перевірити ефективність розробленої системи театралізованих ігор як педагогічного засобу її цілеспрямованого розвитку. Констатувальний етап експерименту дав змогу визначити первинні характеристики сформованості різних видів пам'яті, зокрема образної (слухової та зорової), рухової, емоційної, тактильної та асоціативної. Згідно з отриманими результатами, у більшості дітей як експериментальної, так і контрольної групи домінували низькі та середні показники розвитку пам'яті, що підтвердило актуальність проблеми й необхідність впровадження педагогічного впливу, спрямованого на підвищення рівня мнемічних процесів. Структура діагностичного блоку, представлена

набором модифікованих методик, забезпечила об'єктивність отриманих даних і дала змогу комплексно оцінити пам'ять як багатовимірний психічний процес.

Побудова формувального етапу ґрунтувалася на теоретичних положеннях про природу пам'яті в дошкільному віці та на практичних характеристиках театралізованої гри як інтегрованої діяльності, що поєднує емоційну, когнітивну, рухову та мовленнєву активність. Розроблений зміст роботи, що включав різні види театралізованих ігор – драматизації, ігри-імітації, рухові та образні вправи, – відповідав як віковим можливостям дітей, так і специфіці розвитку різних видів пам'яті. Так, ігри на слухове сприймання забезпечили тренування слухової образної пам'яті, драматизації за казками стимулювали розвиток зорової пам'яті, рухові етюди сприяли закріпленню рухових мнемічних слідів, а вправи з емоційною експресією дозволили активізувати емоційну пам'ять, яка відіграє важливу роль у регуляції поведінки дітей. Важливою умовою формувального впливу була емоційна насиченість ігрових ситуацій, створення особистісно значущого контексту та можливість творчої імпровізації, що відповідає закономірностям розвитку пам'яті в дошкільному віці.

Характерною особливістю формуючого етапу стало залучення дітей із найнижчими показниками до активних театралізованих форм роботи, що мало подвійний ефект: підвищення рівня пам'яті та зниження емоційної напруженості. Спостерігалось також покращення мовлення, розвиток комунікативної активності та підвищення інтересу до спільних ігор. Крім того, діти набули здатності краще утримувати послідовність дій і відтворювати сюжет, що вказує на зміцнення довільності мнемічних процесів – ключової характеристики переходу від мимовільної до довільної пам'яті у віці 4–5 років.

Порівняльний аналіз результатів контрольного етапу продемонстрував суттєве зростання рівня розвитку пам'яті саме в експериментальній групі. Всі показники пам'яті – слухової, зорової, рухової, емоційної, асоціативної та тактильної – виявили позитивну динаміку, причому низький рівень значно зменшився, а кількість дітей із високими показниками істотно зросла. Отримані дані свідчать про досягнення цілей формувального експерименту та

підтверджують гіпотезу про ефективність театралізованих ігор як засобу розвитку пам'яті дітей середнього дошкільного віку. На відміну від експериментальної групи, зміни у контрольній групі були мінімальними і статистично несуттєвими, що також підтверджує вплив педагогічного фактора, а не природного вікового розвитку.

Таким чином, результати експериментальної роботи дають підстави стверджувати, що цілеспрямовано організована система театралізованих ігор виступає ефективним педагогічним засобом розвитку пам'яті у дітей 4–5 років. Поєднання ігрових дій, емоційного залучення, сюжетності, рухової активності та мовленнєвих завдань забезпечує оптимальні умови для формування всіх видів пам'яті як взаємопов'язаних компонентів когнітивного розвитку. Отримані результати дозволяють рекомендувати розроблену систему театралізованих ігор для впровадження в освітній процес закладів дошкільної освіти та стверджувати, що вона має не лише навчальний, а й корекційно-розвивальний потенціал.

ВИСНОВОК

Проведене дослідження дало змогу комплексно проаналізувати особливості розвитку пам'яті дітей 4–5 років і визначити педагогічні умови, за яких театралізовані ігри виступають ефективним засобом її стимулювання. Узагальнення теоретичних і експериментальних даних дозволяє зробити висновок, що пам'ять у дошкільному віці є динамічним, багаторівневим психічним утворенням, розвиток якого залежить як від вікових закономірностей, так і від спеціально організованого педагогічного впливу. Пам'ять забезпечує формування всіх інших пізнавальних процесів – мислення, уяви, мовлення, уваги – і виступає основою для засвоєння знань, формування моральних уявлень і організації поведінки.

Теоретичний аналіз праць Г. Костюка, П. Зінченка, О. Кононко, Т. Піроженко та інших дослідників показав, що дошкільний вік є сенситивним періодом для розвитку пам'яті. Саме у віці 4–5 років відбувається поступовий перехід від переважання мимовільних форм запам'ятовування до формування елементів довільної пам'яті, що пов'язано з розвитком мовлення, емоційно-вольових процесів, здатності до саморегуляції та цілеспрямованої діяльності. Аналіз психологічних досліджень довів, що ефективний розвиток пам'яті забезпечується за умов активної діяльності, емоційної насиченості, мотиваційної значущості та опори на особистісний досвід дитини. Театралізована діяльність повністю відповідає цим вимогам.

На основі аналізу сучасних психолого-педагогічних підходів було встановлено, що театралізовані ігри інтегрують елементи різних видів діяльності – рольової, рухової, мовленнєвої, емоційно-ціннісної – і тому створюють унікальні умови для різнобічного розвитку пам'яті дітей. Завдяки залученню до театралізованих ситуацій дитина не лише запам'ятовує текст, послідовність дій та образи персонажів, але й навчається керувати власними емоціями, використовувати виразні засоби мови, узгоджувати свої дії з діями інших дітей,

що сприяє формуванню довільності мнемічних процесів. Особливо значущою є здатність театралізованої діяльності створювати умови для емоційного проживання, яке, згідно з даними психології пам'яті, є одним із найсильніших факторів запам'ятовування.

Емпіричний етап дослідження підтвердив, що рівень розвитку пам'яті у дітей є неоднорідним, а найбільш уразливими видами виступають слухова, рухова та асоціативна пам'ять. Використання комплексу діагностичних методик дозволило об'єктивно оцінити стан пам'яті та визначити необхідні напрями педагогічного впливу. Розроблена система театралізованих ігор, що охоплювала ігри на розвиток слухової, зорової, емоційної, рухової та асоціативної пам'яті, була побудована з урахуванням вікових особливостей дітей та результатів констатувального етапу. Вона передбачала поступове ускладнення ігрових завдань, використання сюжетної основи та опору на імпровізацію.

Результати формувального експерименту показали значне зростання показників пам'яті саме в експериментальній групі, тоді як у контрольній групі позитивні зміни були мінімальними. Це підтверджує, що підвищення рівня пам'яті обумовлене не лише природним віковим розвитком, але й цілеспрямованим педагогічним впливом. Найбільших змін зазнали показники слухової та зорової пам'яті, що пояснюється природною структурою театралізованих ігор, у яких діти змушені активно сприймати мовлення, образи, інтонації та сюжетні дії. Значну позитивну динаміку продемонструвала також моторна пам'ять, оскільки виконання ролей передбачало повторення рухових дій, жестів і позицій. Емоційна пам'ять зросла завдяки постійній необхідності передавати внутрішній стан персонажа, а асоціативна – через використання образних і аналогічних логічних зв'язків під час виконання ігрових завдань.

Отримані результати дозволяють стверджувати, що театралізовані ігри мають значний корекційний потенціал. Діти, які на констатувальному етапі демонстрували низький рівень пам'яті, під час формувальної роботи стали більш активними, емоційно відкритими, комунікабельними. Вони проявляли інтерес до гри, навчилися довше утримувати увагу, краще відтворювати інформацію, стали

більш впевненими у собі. Це підкреслює важливість використання театралізованих ігор не лише в розвивальному, але й у превентивно-корекційному аспекті.

Узагальнюючи проведені дослідження, можна зробити висновок, що гіпотеза роботи повністю підтвердилася: театралізовані ігри є ефективним педагогічним засобом розвитку пам'яті у дітей 4–5 років. Розроблена й апробована система театралізованих ігор забезпечує суттєве підвищення рівня сформованості різних видів пам'яті, сприяє розвитку довільності, підвищує мотивацію до навчальної діяльності і позитивно впливає на соціально-емоційний стан дітей. З огляду на результати дослідження, впровадження театралізованих ігор у педагогічну практику дошкільних закладів може розглядатися як один із ключових інструментів розвитку пам'яті та загального когнітивного зростання дітей дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Артемова Л.В. Театр і гра. К.: Томіріс, 2002. С.108-144.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богущ А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л. К.: Видавництво, 2012. 26 с.
3. Бех І. Д. Акценти мистецької творчості та виховання особистості. Естетика і етика педагогічної дії. 2012. Вип. 3. С. 38–43.
4. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посібник. Київ : Академвидавництво, 2012. 256 с.
5. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. Київ : Фенікс, 2014. 137 с.
6. Біла І. М. Розвиток художнього сприймання у дошкільному віці. Практична психологія і соціальна робота. 2014. № 1. С. 4–8.
7. Білан О. І., Возна Л.М.. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» Тернопіль: Мандрівець, 2013. 264с.
8. Богущ А. М. Дошкільна лінгводидактика : хрестоматія. Одеса : Астропринт, 1999. 292 с.
9. Богущ А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. 304 с.
10. Вітлугіна Н. Музичне виховання в дитячому садку. Київ. Вища школа. 978. С.58-64.
11. Водолага Н. В. Навчання розповідання дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Одеса, 2001. 23 с.
12. Гагаріна Н., Бабіч Н. Світ творчої уяви та фантазії : навч.-метод. посібн. Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2020. 36 с.
13. Гураш Л. Відчути і збагнути: теорія і методика. Київ. Дошкільне виховання. 2002. С-84-111.

14. Дмитренко М. В. Формування емоційної культури дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованих ігор. Науковий вимір соціально-педагогічних проблем сьогодення : зб. матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Ніжин, 30 квітня 2020 р.). Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2020. С. 203–205.

15. Дуткевич Т.В. Дошкільна психологія: 2-ге видання. Навч.пос. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 392 с.

16. Єнгалічева І. В. Креативний розвиток дітей дошкільного віку засобами театралізованих ігор. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота». 2015. Випуск 36. С.59-61.

17. Кононко О. Л. Дитяча креативність крізь призму Базової програми «Я у Світі». Дошкільне виховання. 2008. № 7. С. 3–7.

18. Котелянець Ю. Розвиток творчості дошкільників засобами театралізованої діяльності. Витоки педагогічної майстерності. 2020. Випуск 25. С. 106–110.

19. Котляр В. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей : навч. пос. Київ : Кондор, 2009. 200 с.

20. Кочерга О. Психофізіологія емоційно-почуттєвого благополуччя дошкільника. Дитячий садок. Спецвипуск за матеріалами Всеукраїнського Дня Дошкілля. 2010. № 25 (553). С. 8-12.

21. Луцак Н. Народні ігри як засіб збагачення дитячої лексики «Дрібу, дрібу, дрібушечки»: методичні рекомендації. Київ. Дошкільне виховання. 1999 №4. С. 5-7.

22. Макаренко Л.В. Театр і театралізована діяльність у сучасному дошкільному закладі освіти: монографія. Донецьк: ЛАНДОН-XXI. 2011. 211с.

23. Масол Л. М. Методика навчання у початковій школі : посіб. для вчителів. Харків : Веста : Видавництво «Ранок», 2006. 256 с.

24. Новоселецька І. Е. Вплив мистецтва на розвиток художньо-творчих здібностей дітей п'ятого року життя в початкових мистецьких навчальних закладах. Молодий вчений. 2017. № 3.2 (43.2). С. 98–101.

25. Олійник О. М. Театрально-ігрова діяльність в умовах дошкільного навчального закладу : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Волощук В. О., 2017. 163 с.
26. Олійник О. М. Театрально-ігрова діяльність в умовах дошкільного навчального закладу : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський. 2017. 163 с.
27. Олійник О. Удосконалення акторської майстерності педагогів. Вихователь-методист дошкільного закладу №9, 2013, С. 20-27.
28. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : підр. Київ : Академвидав, 2013. 464 с
29. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка. К.: Академвидав, 2006. 356 с.
30. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Українське дошкілля», кер. проекту Жебровський Б.М.
31. Роменець В. А. Психологія творчості : навч. посібник. Київ : Либідь, 2001. 288 с.
32. Рудницька О. П. Педагогіка загальна та мистецька. Тернопіль : навч. кн. Богдан, 2005. 57 с.
33. Сучасний дошкільний заклад: середовище для розвитку: навчально-методичний посібник / [Авт.-упоряд.: М.І. Каратаєва, О.А. Денисова, Л.А. Грицюк]. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В., 2012. 352с.
34. Трофайла Н. Д. Емоційний розвиток дітей дошкільного віку. Педагогічні науки : Науковий вісник МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2018. Вип. 45 (106). С. 155–158.
35. Уланова С.І. Світоглядно-методологічні основи формування музично-естетичної культури. Художня освіта і проблема виховання молоді. Зб. наук. статей. Київ : Міносвіти України, ІЗМН, 1997.
36. Шевчук А. Сучасні підходи до організації музичної діяльності дітей: методичні рекомендації. Дошкільне виховання. 2000. № 2. С.6-8.
37. Шевчук А. Творче освоєння дитиною світу культури. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2012. №12. С. 4-10.

38. Шульга Л. М. Барвиста радість. Розвиток творчих здібностей у дітей дошкільного віку на заняттях із малювання : метод. посібн. Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2017. 336 с.

39. Шульга Л. М. Потенціал театралізованої гри у формуванні мистецько-творчої компетентності та всебічному розвитку дітей дошкільного віку. Publisher.agency: Proceedings of the 7th International Scientific Conference «Scientific Results» (Rome, Italy, July 25-26, 2024). 2024.С. 28–33.

40. Шульга Л. М. Психологічні особливості дошкільного віку як підґрунтя розвитку творчої особистості. Актуальні проблеми психології : збірн. наук. пр. Інституту психології імені Г. С. Костюка Національної академії педагогічних наук України. Т. IV. Психологія розвитку дошкільників. Вип. 13. 2017. С. 213–222.

41. Шульга Л. М. Формування мистецько-творчої компетентності: методичні аспекти. Основні орієнтири розвитку системи освіти Запорізької області в контексті реалізації Концепції «Нова українська школа» в умовах очної, дистанційної та змішаної освіти у 2021/2022 навчальному році : метод. рекомендації : у 3-х ч. Ч. III. / відп. ред. О. Варецька, ред.-упор. О. Байєр. Запоріжжя : Статус, 2021. С. 50–67.

42. Goldstein T. R., Winner E. Enhancing Empathy and Theory of Mind. Journal of Cognition and Development. 2012. 335 p.

43. Robinson K. Creative Schools : The Grassroots Revolution That's Transforming Education. Viking New York, USA 2015. 320 p.

44. Robinson K. Out of Our Minds : Learning to be Creative. Capstone London, 2011.368 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

**Результати діагностики пам'яті у дітей на констатуючому та
контрольному етапах**

Експериментальна група			Контрольна група		
Ім'я	Констату- вальний етап	Контроль- ний етап	Ім'я	Констату- вальний етап	Контроль- ний етап
Михайло	20	20	Анастасія Б.	20	12
Василиса	17	26	Іван	17	20
Матвій	23	25	Дмитро	23	30
Кирило Л.	15	23	Уляна	15	12
Кирило Р.	14	20	Олексій	20	14
Маша Л.	26	19	Анатолій	26	19
Іван С.	20	26	Анастасія С.	20	15
Даніїл	14	24	Олена	14	14
Алла	18	23	Євгеній	18	20
Рома	19	25	Дар'я	19	25
Ксенія	15	23	Антоніна	15	14
Варя Н.	14	16	Марія	20	10
Рома М.	21	24	Платон	21	22
Марк	25	25	Михайло	25	24
Олександра	16	25	Арсеній	16	13
Матвій М.	17	20	Поліна Р.	17	12
Арсеній	15	21	Олексій	20	15
Марк Р.	20	23	Антон	20	18
Рауль	15	23	Владислав	15	14
Софія	20	23	Єва	20	19

Додаток Б

Опорний конспект консультації для батьків дітей дошкільного віку (4–5 років) «Театралізовані ігри вдома та в дитячому садку»

Театралізовані ігри вважаються одним із найбільш ефективних засобів розвитку дошкільника, оскільки поєднують у собі елементи мовленнєвої, рухової, пізнавальної та соціально-комунікативної активності. У віці 4–5 років у дітей інтенсивно формується здатність до образного й творчого мислення, розширюється словниковий запас, удосконалюється інтонаційна виразність та розвивається емоційна чутливість. Саме в цей період театралізована діяльність виконує важливу роль у становленні особистості, забезпечуючи гармонійний розвиток і сприятливі умови для формування позитивної самооцінки та комунікативної компетентності.

У дитячому садку театралізовані ігри інтегруються в різні напрями освітньої роботи. Педагоги використовують їх для розвитку мовлення, формування уяви та стимулювання емоційного самовираження дітей. Драматизації за казками, інсценізації невеликих літературних творів, участь у лялькових виставах чи театрах тіней сприяють тому, що діти вчаться передавати характер персонажа, регулювати силу голосу, використовувати міміку та жести, а також координувати власні дії у взаємодії з іншими учасниками. Такі види діяльності створюють умови для природного розвитку пам'яті: діти поступово навчаються запам'ятовувати короткі тексти, послідовність подій, інструкції педагога. Окрім того, вони опановують навички емоційної регуляції, оскільки театралізовані ігри дозволяють безпечно переживати різноманітні емоційні стани, моделювати складні соціальні ситуації та знаходити способи виходу з них.

У домашньому середовищі театралізовані ігри можуть стати дієвим засобом для зміцнення стосунків між батьками і дитиною та формування її емоційної стійкості. Для цього дорослим важливо створити простір, у якому дитина почуватиметься вільною у власній творчій ініціативі та не відчуватиме тиску або оцінювання. Спільне розігрування знайомих казок, імпровізовані міні-вистави,

використання підручних предметів як атрибутів чи костюмів, створення персонажів із м'яких іграшок або рукавичок дають можливість дитині реалізовувати свою фантазію. Особливо цінними є моменти, коли батьки дозволяють дитині самостійно визначати, як розвиватиметься сюжет, які емоції переживає персонаж та як змінюється його поведінка. Такий формат гри сприяє розвитку самостійності, емоційної гнучкості та ініціативності.

Рекомендації для батьків передбачають створення спокійної атмосфери, у якій дитина отримує підтримку та заохочення до творчої активності. У процесі гри важливо не переривати дитину й не виправляти її під час висловлювання, а натомість допомагати формулювати думки через уточнювальні запитання, стимулювати опис персонажів та їхніх дій, звертати увагу на емоційні стани героїв. Доцільно регулярно читати дитині художні твори, обговорювати зміст прочитаного, аналізувати вчинки персонажів і пропонувати численні варіанти зміни сюжету. Такі взаємодії сприяють розвитку критичного мислення, збагаченню словникового запасу та формуванню логічних зв'язків між подіями.

Особливу роль відіграє підтримка емоційного благополуччя дитини. Під час театралізованих ігор батькам рекомендується уникати критики щодо невдалих інтонацій, помилок у вимові або сором'язливості. Натомість варто підкреслювати успіхи дитини, навіть мінімальні, та фокусуватися на процесі, а не на результаті. Важливо також враховувати індивідуальні особливості дошкільника: деякі діти охоче виконують ролі на «сцені», тоді як інші потребують поступового залучення, спочатку у формі спільного спостереження чи виконання другорядних завдань.

Узгодженість підходів сім'ї та педагогів у питаннях організації театралізованих ігор забезпечує цілісність розвитку та формує плавний перехід між домашнім і дошкільним середовищами. Дитина, яка має можливість практикувати театральну діяльність у різних умовах, демонструє більшу впевненість у собі, краще розуміє власні емоції та значно легше будує стосунки з ровесниками. Таким чином, театралізовані ігри вдома і в дитячому садку є важливим засобом соціалізації й творчого розвитку дошкільників, а їх

систематичне використання сприяє формуванню багатоглибкої внутрішньої культури та позитивної емоційної стабільності.